

UNIVERSUL LITERAR

PROLETARI
SOC. AN. "UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 "
particulare 12 luni 360 "
6 luni 190 "

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 50

MIERCURI 30 DECEMBRIE 1942

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Oglindiri

Amlaza verii doarme în odaie
Și ceasul a tăcut.
Cu umbra lui fereastră iar o taie
Un ram, de ani ne mai văzut.

M'am deșteptat sau somnul tot mă ține ?
Odaea n'o mai știu.
Din apele oglinzii îmi revine,
Uitat, acest iatac pustiu.

Invers și clar trecutul în oglindă
Sfidează omul de-azi —
Și în cleștar vrând viața lui s'o prindă
Răspunde mut cu alt obraz.

Tu, ce 'n oglindă ai rămas aieve
Când dibuiesc prin vis,
Nu mă privi sub ramul fără seve,
În limpezi nemuriri închis.

Nu mă privi nostalgic — fără veste
M'oiu șterge ca 'n oglinzi
De ape, norul dacă trece peste
Străinul chip ce nu-l cuprinzi.

ION PILLAT

Sărmana umbră a poetului

de I. VALERIAN

Intr'o noapte — sunt câțiva ani de atunci — luam masa târziu la un restaurant din preajma gării. Sala plină de fum și larmă, adăpostea o mulțime cosmopolită: femeile sulemenite dădeau o atmosferă de cărciumă de port — așa cum se află multe localuri în acel cartier ciudat, străbătut de numita Calea a Griviței.

O voce de femeie îmi atrase atenția prin chihoteala deșantată ce țâșni de la masa vecină:

— Ia uite, dragă, cine intră pe ușă!...
Am privit și eu. Un bărbat înalt, adus de mijloc, cu pălăria pleostită pe ochi, cu hainele sdrențuite, se strecură înăuntru, ca o nălucă a întinericului. Când figura de actor consumat fu luminată strident de becurile electrice, se putea vedea că mai străni decât imbrăcămintea, apăreau ochii și zămbetul. Într'adevăr, căutătura lui părea că vine din altă lume, iar rictusul imobil din jurul gurii mărturisise tot tragicul existenței omenești.

L-am cunoscut imediat. Era poetul pe care-l întâlneam zilnic, plimbându-și nenorocul pe Calea Victoriei, așteptând ceasuri întregi în colț la cafeneaua Capșa, un ban dela prietenii sau o țigară. În ultimul timp, nu-l mai văzusem; știam că era internat, undeva într'un sanatoriu, de aceea fui surprins, găsindu-l în puterea nopții, prin aceste locuri.

Poetul înaintă halucinat spre patron.

— Am venit să iau masa.

— Nu mai am nimic pentru d-ta. Trebuie să vii la prânz.

— N'avem nimic, înțelege odată.

Răspunsul izbi răspicat, drept în față, cu obișnuita insoliență de carciumar, apoi patronul îi întoarse spatele.

— Dar e plătit, mai îngână, după o clipă de ezitare, întarziatul.

Scena păru destul de hazlie pupezelor de lângă mine, amuzându-se destul de bine. Sărmanul rămăsese nedumerit, în mijlocul sălii, purtându-și ochii flămanzi pe la mese. Cinearii veneau și plecau, ducând pe tăvi rupturi a căror aromă chinuia toamea.

Poetul mai făcu nehotărît vreo câțiva pași și iar se opri, ca un semn de întrebare. În clipa aceea viziunea albatrosului baucaelair-ian mi se păru mai vie ca niciodată. Și aici, sburătorul stângaci se împleticea în aripile prea lungi, spre marea veselie a marinarilor depe covertă.

Cuvintele individului dela teighea le simțeam și eu ca niște pietre pe suflet. Indemnăt de o vagă muștrare, l-am chemat pe patron.

— Ce este cu domnul de colo ?

(Urmare în pag. 5-a)

Omul, existență de răspântie

Omul nu este ceva desăvârșit; are o natură imperfectă, sau cum se mai spune în sens teologic, o natură căzută. Viața interioară a omului este alterată, este desorientată, pentru că poate avea mai multe direcții. Sufletul omului este un câmp de operați, de acțiuni divergente, unde se dă lupta între lumea spirituală și cea naturală la întretăierea cărora omul este situat.

Viața omului are mai multe fețe și mai multe sensuri pentru că așa îi este natura. Omul poate trăi o viață animală și una spirituală. Elementele care îl compun fac totuși o unitate: Omul viu, omul concret. În acest fel viața omului a devenit o problemă.

Problema morală este o problemă de destin adică: ce întrebări îl neliniștesc, cum judecă și alege, cum își îndrumază pașii în viață și lume pe drumul deschis al naturii sale intime, cum se împinește.

Cu toate că firea omului este amestecată, cu toate că „a căzut”, nu s-a pierdut sufletul interior, nu și-a stăruțat deluțiv ființa sa interioară. Aci se mai găsește ferește prin care poate intra lumina. Imaginea divină nu l-a parasit cu desăvârșire, ceace îl face să fie receptiv valorilor spirituale. Mai dăinuie în ființa sa năzuințe către o realitate superioară care face posibilă o ieșire. În acest fel, omul dovedește că nu se află în ireparabil.

Existența omului are un caracter tragic: punct luminos într'o noapte imensă, indemn în marginile morții. Așa apare el în lume. Omul este loc de răsărire a tuturor elementelor, a tuturor funcțiilor, a tuturor energiilor și magiilor universului. Omul este o existență plină de înțelesuri, viața sa o încercare și o luptă permanentă.

În aceste condiții trebuie să-și ducă viața de care în originile ei nu este responsabil, fiindu-i dată. Din așezarea sa atât de minunată dar tot atât de grea, omul este nevoit să caute tălăciile și să descopere căine. Primul fapt de o vitală semnificație a condiției umane este conștiința de sine ca ființă spirituală, esență a unei vieți ce se cuprins. Din acest fapt se desprind toate problemele și toate posibilitățile destinului său tragic. Aci sunt izvoarele neînțeleșite interioare, neliniștea cosmică; tot aci sunt izvoarele bucuriei și luminii.

Omul de omene, omul adevărat, are conștiința adevărată a situației sale în lume, și, în șoama de superioritatea sa față de tot ceace îl înconjoară, superioritate împodobită cu puteri cum este aceea a rațiunii și dragostei, a cuceririi și luptei. Omul este o ființă privilegiată în univers, în acest privilegiu însă stă tragismul său: o soartă în care se înalță și se luptă elemente contradictorii. Omul este singurul între creaturile și ființele lumii care are conștiința de sine și poate să se aplece asupra acestei conștiințe, dar este singur între toate acestea pentru că nimeni nu-l vede, nimeni nu-l ascultă. Cel poate spune în vrea d-n marginea rânului, pasărea din sbor sau steaua de pe cer? El și le apropie, le simte făcând parte din aceeași lume și suferă pentru ele, dar d-ntr'acolo o răspunde nimeni. Solidaritatea universală a omului — care este o realitate pentru că omul este o ființă cosmică — îl împovărează de întrebări fără răspuns. Singurul pascalian pornește ca un strigăt al umanității, de totdeauna; este strigătul destinului naturii omenești. Conștiința de sine a omului cu toate însușirile legate de natura sa, mândria calității sale superioare îl aruncă deodată în leagănul nesfârșit al lumilor. Când țezăria omului este mai înaltă, mai stăpână pe creste, tocmă atunci, cum e și firea, apare prăpastia lângă el. Ființa își pierde stabilitatea, se cutremură și are aplecări în adâncuri; vaurae întinericului par să o cuprindă. În fața omului se deschid dimensiuni fără limită; lumea și viața devin o fântână de taine fără fund.

Omul este o existență crucială; pe de o parte pentru că este o făptură a libertății și suferinții pe calea cărora se împinește.

Dacă viața omului ar avea un singur sens și s'ar desfășura pe o singură dimensiune, dacă spațiul material i-ar fi îndea, uns și vreme i-ar așezare spre o depășire, dacă totul i-ar fi dat definitiv într'un fel sau altul, fără nevoie de depășire, am avea în fața noastră o ființă armonioasă și echilibrată, cu un destin ușor de implinit. Dar iată-l deschis, iată-l liber, pornit pe căi turburătoare, legănat de cântecele unor spații ale căror dimensiuni și sensuri îl întrec, străbătut de săgețile tuturor întrebărilor, atins până la transfigurare de aripile eternității și totuși om, om viu, individual, durut de toate păcatele maturii sale.

Omul este o existență de răspântie. Căile ce-i stau deschise, natura sa căzută și libertatea către împlinire îl fac o făptură tragică, de un tragism cosmic care cere sprijin din afară. Ceace are în stăpânire nu este de ajuns, nu-l cuprinde, nu-l împlinește. Ceace năzuiește să cucerească e prea sus, prea tare pentru firea sa, prea desăvârșit pentru a fi asemenea.

Ființa omului spore frântă între două lumi și lupta sa sublimă. Clădit astfel, între lumină și întineric, între creație și moarte, sufletul omului caută o certitudine. Cu toate povărit ce-l țin aci, legat de o lume materială, omul nu poate trăi, un univers mărginit, nu se mulțumește cu lumea sensibilă, nici cu datele rațiunii; el caută absolutul.

Absolutul este o prezență necesară ființei noastre morale pentru că șasiabilul și inteligibilul nu epuizează existența și nici nu împlinesc destinul uman.

ERNEST BERNEA

Material pentru „Șoarea de absolut”, încercare de filosofie morală.

La început de nou an literar

de TRAIAN CHELARIU

Cele ce am vrea să le spunem nu sunt atât cuvinte de urare pe cât constatarei. Bucia urare o știm pururi vie în însuși dorul de a pășmuj și a se mărturisii al scriitorului, constatarei însă, necupinzând nimic preconcepțat, jalonează, în timp, căile străbătute de cel ce s'a născut să scrie.

Vechiul an literar, s'a încheiat, împotriva tuturor așteptărilor, cu un rod abundent. Războiul ce ne-a fost impus și pe care-l ducem de mai bine de un an și jumătate numai pentru salvarea ființei indivizibile a neamului, n'a paralizat cătuși de puțin avânturile, condeierii români ci, din contra, a prilejuit o nebanuită desfășurare de forțe noi.

Se pare că, simțiți a cunoaște dura și distrugătoare, dară, în același timp liberatoare de zguri și rafinamente inutile, realitate a câmpului de luptă, scriitorii noștri tineri au cucerit, — în afară de orizonturile geografice pe cari le-au invins în calitate de oșteni, — un continent suficient de plin de sensuri și întezării neașteptate. O anumită gravitate bărbătească li s'a lăsat pe umeri dând noimă aripelor de arhangheli pe cari le agitau, până nu de mult, numai de dragul zborului și numai din pur joc pregătitor de zboruri.

Câmpul de luptă a sfâșiat decorurile mai mult sau mai puțin artificiale și a stins luminile mai mult sau mai puțin necesare câte-l „obligau” pe ziditorul de romane, nuvele, eseuri sau poeme, să se supună capricioasei reguli ale model.

În dosul acestor decoruri și dincolo de fardul acestor lumini s'a vădit apocaliptică și neînfrumusețată, însă cu atât mai născătoare de virtuți lumea dureros de vie a realității nude. Valorii pe cât de elementare, pe atât de neobăgate în seamă au început să înălbăstrescă iar la cumpăna orizonturilor, așa cum înălbăstresc, îmbrăcate în odăjdiiie cerului, numai culmile îndepărtate.

Pe fundalul lor decorurile și luminile artificiale au început să distoneze asemenea floilor de hârtie aruncate între crinii și trandafirii grădinilor sau între arnicile pădurii. Simțite pe totuși trup și suflet, obosele, încordările, restricțiile, rănile și neînduplecata prezență a morții, au adâncit înțelesurile tuturor acelor lucruri ce au fost nesocotite în viața de toate zilele a cetățeanului moleșit sau buiecit de bucuriile păcii.

Devenind transcendente pentru simțuri, căminul, familia, datuine, toate caie dădeau chip încadrării omului în mediile sale normale, au început să poarte și nimbul transedenței psihice, — au început adică să apară în ipostaza lor metafizică primă în ordinea valorilor, cea esențială.

Scriitorul oștan s'a lepădat de sine însăși, — de insul orgolios și susceptibil pe care-l monta, cu orice prilej, ca pe o piesă de teatru împănată cu vorbe de efect sigure și vizând numai succesul imediat.

Cunoscând calvarul și apoteozarea adevărată a omului, scriitorul oștan a privit în adâncuri ce nu mai îngăduie întoarcerii la măsurile de suprafață ale estetismelor derivate din picturală, în sufletul lui s'a petrecut o rupere de cheuri.

Miscarea, pe care o urăse, fiindcă deplasează liniile el a simțit-o făsnind, sânge fierbinte și dăruit cu dragoste totală, înspre înălțimile inesei ale stelelor. Ca pe un protest al vieții împotriva îngădătorilor vieții, — ce pe un non-accept al morții dovedit prin chiar înfruntarea ei.

Psihologiceste, oștanul scriitor s'a întors la izvoarele necesitate și de totdeauna ale marilor inspirații și aspirații — la temelie pururi fecunde ale existenței și destinului omeneș.

A căzut o corină de granit între el, cel de până ieri și el, purtătorul de crez al zilei de mâine.

Acest crez nu va putea fi decât generos, îmbrățișând larg, fără jenă și resentimente și fără umbră de prejudecată, toate realitățile umane.

Crezul acesta, va fi temelie pe care se vor ridica zărilor păcii așteptate de toată lumea.

Dară bravi noștri luptători nu și-au încheiat încă epocala misiune.

În rândurile lor viteze, oștenii scriitorii își mai țin, cu aceeași înclătare, mâna pe armă, pe mitralieră, pe volanul carului de luptă, pe manșa avionului sau pe timon.

În rândurile lor, îngroșate gata de jerfă, scriitorii oșteni primesc și ei grădiniile de fer și foc și simt, limpezindu-li-se în suflet din ce în ce mai lămurit, polenicele de vis ale iubirii, credinței și nădejdi regăsite între ruini și glorii deopotrivă de mari.

Cel ce se vor întoarce știu de pe acum că romanul, nuvela, eseul și poemul lor nu vor mai fi carte și pagină steașpă.

Cel ce se vor întoarce vor arăta lumii iadurile prin cari au trecut, dar nu pentru ele inesele, ci pentru a deschide porțile raiului de dorul cărui a tănjit și tănjește lumea întregă.

(Urmare în pag. 2-a)

MAGDALENA RĂDULESCU

Acuarela

PREȚUL GLUMEI

Îmi mărturisesc cineva de curând deziluzia pe care o încearcă în fața celor de-o seamă cu mine și care „nu știu să prețuiască gluma”. Impunitatea, cel puțin în fața celui care o aducea, părea să fie gravă.

Aș fi putut să-i adaog atunci: nici să rădem nu prea știm lesne și dacă ne cercetezi mai adânc vezi că și ironia o mânuim stângaci ca pe-o armă neobisnuită, care ne încurcă mai mult decât ne ajută.

Este bine sau este rău că suntem astfel, nu știu. Și la drept vorbind, nici nu mă interesează. Cu atât mai mult cu cât socotesc că indiferent de felul în care ne judecăm sau ne judecă alții, rămânem tot așa cum ne este dat să fim. Pentru că nu este un fel de a fi pe care l-am adoptat. Ne-am născut așa, suntem croiți astfel.

La ce bun să ne mai plângem că nu știm rade sau glumi? Când nici măcar nu simțim o infirmitate în lipsa semnalaată, atât de importantă pare-se în ochii celor care au cunoaștință credința. Nu stă am putea zămbi, acu cum ne este chipul: poate au răs alții prea mult, încât au consumat

„stokul” și nu ne-a rămas nouă nimic.

Poate, fiindcă nu ar conștitiu un neadevăr nici măcar afirmația că atunci când am vrea să glumim, ne lășnește gluma amară și ofilată. Admit dar că organic nu putem glumi. Ne lipsește bonomia sănătoasă, ne lipsește buna dispoziție de om sătul.

Pentru observatori atât de perspicaci este de mirare că n'au remarcat că dacă nu știm să glumim, nu știm nici să plingem. Între „tristetea” noastră și cea a lumii care cunoștea prețul glumei (sau cel puțin o practica) este tot atâta distanță câtă este între glumă și noi.

Dacă suntem „gravi” — ne suntem totuși desnădăduși, nu suntem melancolici și nu ne petrecem toamnele ad tei ce-și scutură floarea. Iste nu-mai un fel de a lua în serios viața, de a găsi în înțeles și un rost existența noastră, de a învăța prețul luptei și al tărilor.

Nu știm să rădem, dar știm să cucerim pe toate planurile. Nu cunoaștem gluma, dar cunoaștem credința. Nu stăm pășim ironia, dar ne stăpânim și dragostea haină covoingele. Și dacă nu suntem ve-

seli, am învățat în schimb să murim.

Mărturisesc că n'am căutat de puțin nostalgia acestei lumi care știa să rade pentru că am vrea să glumim, care avea timp să glumească pentru că nu credea în nimic, care împungea cu floarea ironiei stindcă avea să moară a doua zi, lirie și tuberculos.

Prețul glumei a fost scump pentru lumea veselă. Păcat că nu trăiesc toți trubadurii ei spre a vedea ce a rămas dintr'un seac care-a practicat valsul!

Păcat că nu trăiesc toți cei ce-au luat în serios veacul glumei, să poată admira cea mai duioasă ironie: aceea a timpului față de ei. Căci dacă noi, preocupați prea mult de noi, nu mai putem rade, timpul și istoria mai rând că-te-odată...

Mă simt atât de bine între oamenii acestia, între oamenii veacului meu, încât nu știu de ce n'as răspunde celui care le imputa acestora prea în-crunta lor seriozitate:

— Tu știi să prețuiești gluma! I-aș spune-o cu tonul cu care l-aș întreba: cam ce cauți pe pământ, între noi, în anii aceștia?

COSTIN I. MURGESCU

MILITZA PETRAȘCU

Desen colorat

TEATRUL MUNICIPAL: „DAMA CU CAMELI”, dramă în cinci acte de ALEXANDRE DUMAS-FIUL.
TEATRUL MIC: „CICERONE”, comedie în trei acte de LUIGI BONELLI.

CRONICA DRAMATICA

Teatrul Municipal a pus în scenă „Dama cu cameli”. O piesă care are toate motivele să cadă: un text slab, o regie slabă, o interpretare — cu excepția d-nei Madeleine Andronescu — deosebită.

Bine înțeles, piesa nu va cădea și o foarte simplu de ce: la 1.1 milion de locuitori, la cât poate fi societați populația Bucureștilor împreună cu cea florentină, desigur că trebuie socotit un foarte mare procent, — în special în rândul populației feminine — care să vrea neapărat să vadă „Dama cu cameli”.

Și la urma urmei, cu drept cuvânt, fiindcă, din multe puncte de vedere este reprezentativă atât prin temă, care este una generoasă, cât și pentru o mentalitate și o epocă.

Afară de aceasta, este o piesă de teatru care a constituit pentru câteva din actrițele cele mai mari, o piatră de încercare, e un roman deosebit de celebru, s'a făcut un film extrem de bun, în fine o mie de motive cari contribuie la aceasta.

Altfel, cum spuneam mai sus, ca text este o piesă slabă, cu un dialog deslănat, într-un stil mediocru, cu sentimente inconsistente sub raportul prezentării lor dramatice, intențiile autorului rămânând totdeauna nerealizate, cu o verboritate goală și omfăciată.

La afară de aceasta, mai are și defectul celor mai multe dintre piesele de teatru făcute după model: sună a gol, sunt incomplete, alta fiind tehnica dramatică și alta aceea epică, a romanului.

Afară de aceasta, quasi-melodramatică și lacrimoasă în ultimul grad: în ce piesă mai a un act întreg în care eroina tot moare și tot nu mai moare! (Defect care de altfel a trecut și în „Travolta”.)

Interpretarea, cum am spus, foarte slabă, cu excepția d-nei Madeleine Andronescu, care a făcut toate eforturile să ducă singură piesa în spate, ceea ce, treu să recunoaștem, este un efort prea mare pentru oricare actor.

În special de la actul 2, când efulz-unle sentimentale ale d-lui Maruză riscu să transforme această dramă în comedie bută — cum am zice: răseta la scena deschisă... — și, când d-na Madeleine Andronescu, cu simțul pe care îl are orice bun artist, și-a dat seama că actorii pierd și-a dat mâna, efortul d-sale a trebuit să fie dublu și, probabil, destul de penibil.

Toluși, trebuiește felicitată pentru că a reușit prin jocul d-sale personal, prin calitățile pe care le are — fizicul plăcut, vocea caldă, sensibilitate autentică, sinceră — să câștige până la sfârșitul aceluia public pe care puțin a lipsit ca să-l parădă.

Rolul rămâne printre cele mai grele pentru o femeie, tocmai fiindcă nu este suficient ajutat de text și de aceea toate lacunele lui trebuieș suplinate prin deosebit de mari calități artistice. Joc de scenă și temperament.

Deaceia, izbândă d-nei Madeleine Andronescu și în acest rol — ilustrat de o Sarah Bernard și de o Eleonora Duse — ne bucură pe toți, cu atât mai mult, cu cât unii poate că am avut oarecare aprehensiuni.

Este adevărat — și asta nu poate s'o supere fiindcă nimeni nu poate fi perfect și o artistă de talent are datorită să ceară și chiar dreptul să pretindă să i se spună adevărul în față — că în scenele în care Marguerite Gauthier este prezentată ca femeie cochetă, Madeleine Andronescu nu a putut fi așa femeie care este o triumfătoare a saloanelor, care se joacă cu inimile bărbaiilor, și să dea impresia că are — regină mondială — toată lumea la picioarele ei așa cum a vrut-o autorul.

ca să se evite acest lucru; sau grupul, aproape grotesc, din actul al cincilea pe care-l formează Marguerite Gauthier, muribunda, curbată în mijlocul patului și cu coșgămita... „omul” în spinare — e vorba de d. Maruză — invenție pur și simplu regisorală făcută cu scopul, pare-se, de a face să se vadă fața artistei în tot timpul acestei scene.

Cred că și aici se putea găsi v'ro altă soluție, să se scoale din pat și să moară pe un fotoliu, pe un divan „Récamer”, etc.

Cu toate aceste observații cred că spectacolul a fost serie.

Am arătat, însă, de ce.

La Teatrul Mic se joacă o comedie cu un substatul destul de tragic din punct de vedere sufletec: contrastul dintre aspirații și posibilitățile pe care le oferă viața, constituind ceea ce în limbaj curent se numește drama ratării.

O serie de situații dramatice, alternând cu situații comice, fac ca această piesă să aibă nerv și să fie interesul publicului v-u până la sfârșit.

În rolul principal d. Ion Iancovescu, rol parcă anume scris pentru d-sa.

Dealtfel d-sa are talentul de a găsi piese în care să aibă întotdeauna un rol copos, și, nu numai atât, dar să pue în valoare calitățile d-sale fără a-i evidenția eventualele d-sale scăderi actoricești.

Fiind dar, întotdeauna, identitate între perosana d-lui Ion Iancovescu și personalul d-ii piesa în care joacă, nu ai de semnat aproape niciodată vreo deficiență.

În rolul avocatului Giovan Battista Burasco, se poate spune chiar mai mult, că d. Iancovescu de data aceasta s'a întrecut pe sine găsiind accentue veridice și în notele care se găseau în af-

MADELINE ANDRONESCU

Te-am văzut ieri, maestre Iancovescu. Pe scena Teatrului Mic prinsese viața tragedia unui neorocit avocat. Lui Bonelli îi place să zămbescă. Și l-a făcut pe eroul său, biată patiață lovită în pin de toate micile și marile nemorociri, să smulgă hohotele de râs ale publicului care ține cu orice preț să se amuze.

Și Dumneata, maestre, Lai înțeles pe iubitul dumitale autor. Ai mers, mană în mână, cu intențiile lui. Nu mai erai Pedigo, gloriosul învingător din orașul fără avocați.

Erai eternul învins, conștient de valoarea lui, care se agită, care suferă, care provoacă răsul prin revolta lui neputincioasă. Eroul dumitale plângea, râdea și iar plângea!

Iar spectatorii râdeau fiindcă voiai Dumneata ca ei să râdă.

Așa că te rog să mă ierți, maestre Iancovescu. În mijlocul unei săli de oameni cari se uitau cu mâinile pe burta de prea mult râs, în mijlocul unei mase de guri întinse până la urechi, în semn de neșusă veselie, în mijlocul unei astfel de săli, eu am plâns.

Am plâns cu un nătâng, maestre!

Am plâns de mila adevăratului lui OM de pe scenă, căruia nimeni în afară de Dumneata nu i-ar fi putut da viața.

Și am plâns și de ciudă. De ciudă pentru teatrul acela mic, superior celorlalte teatre particulare, da totuși atât de mic pentru numele Dumitale.

Am plâns pentru toate teatrele prea mici, în cari ai făcut ani de-a rândul, risipă de mai mult decât talent.

Am plâns pentru publicul care are nevoie să afle că stai în ficcare și la Nestor și că ai un fel original de a fi, pentru că să se intereseze de Dumneata.

ra portativului d-sale obișnuit, jucând, anumite scene, cu o adevărată virtuozitate și cu un anumit dramatism pe care poate că nu i l'am fi bănuit.

O surpriză a spectacolului, însă, a constituit-o d. Mircea Constantinescu în rolul presupusului asasin Colombo Faliero: și ca mimică și ca joc de scenă și ca interpretare.

După cum am auzit ulterior, se pare că acest rol era să fie jucat de d. Vasiliu-Birlic: cred că posibilitățile d-sale erau sub nivelul acestui rol.

În Colombo Faliero trebuia, în prima parte, un actor cu mari posibilități dramatice — e vorba de tot sbuciumul sufletesc al omului care se crede asasinul celui mai bun prieten al lui! — iar în partea a doua avem o situație, din contră, comică, din moment ce același Colombo Faliero nemăfina un asasin, devine pur și simplu un personaj ridicol.

Dață, prin urmare, în partea a doua d. Birlic, actor de farse și comedie bufă, ar fi putut da eventual ceva bun, nu vedem ce s'ar fi făcut în prima parte unde ar fi fost nevoie de resursele unui Forry Etterle!

Cri, tocmai aici este marea merit al d-lui Mircea Constantinescu, că a reușit să fie bine jucând admirabil în ambele situații și găsiind nota potrivită pentru fiecare din ele.

Deasemeni foarte bine d-nii Niculescu-Cadet într-un cântec pe de veridic Poldo Gramigni, Ecaterina Ionescu în rolul Madeleine Gramigni, de neegalat în astfel de roluri, în fine Mia Steriadi — o artistă inteligentă, dar rolul lipsit de posibilități —, cât și Erastia Perez.

Cellaiți, în rolurile de ansamblu — d-nii G. Soare, Petru Asan, Despina Pelin, N. Tomazogiu, Ion Talanu și Constantin Irod — destul de convenabil, dând o culoare foarte potrivită întregului spectacol.

În scurt, o reprezentare reușită, o piesă inteligentă, jucată de un om inteligent și de un ansamblu bun.

„CĂȘMIGIU ET COMP. (AMINTIRI DIN LICEU)” de GRIGORE BĂENARU

Amintirile din liceu ale d-lui Grigore Băenaru, publicate cu titlul Cășmigiu et Comp. sunt scrise cu un umor sprinț și cu o bună dispoziție lesne comunicabilă. În fine, o umoră ușoară de melancolie îndulcită învalurile totdeauna epocare amintiri și a mișmăplărilor care nu mai sunt. Dar regretul nostalgice nu reușește să întunece structura optimistă a povestitorului, sociabilitatea lui atât de plăcută și atrăgătoare.

Anii copilăriei sunt, negreșit, cei mai importanți pentru formarea omului de mai târziu. „Dă-mi-mi primii ani din viața unui copil și va asigur că el va fi un poet” — spunea odată Kipling, ale cărui povești din Jungia ne-au fermecat ani copilariei și ne cucerește și acum, la orice vârstă — eroana să suzumeze însemnătatea vârstelor jrageae, pentru aicautarea supusească acțiunilor a omului matur ce mai târziu.

Vârsta copilăriei e totdeauna un graiu dar jara rautate și resentiment, suverană și toluși gravă, nesistornică dar poate tocmai de aceea mai receptivă decât oricare alta.

Vârsta aceasta de aur trăiește în toate corurile ei pitorești, cu toanele, nezarurile marume și marve-i bucurii, în paginile cărții d-nii Grigore Băenaru, — carte care constituie de aceea o lectură desătuioare, scrisă parca anume pentru însemnarea suferințelor a oamenilor de astăzi, încoșoiași sub apășarea tot mai simțita a soartei.

ALEXANDRU DRAGHICI

Inchinare mamei „Almanahul teatrului românesc”

Trăești în lumea gândurilor mele
Și-mi trec prin minte stoluri amintiri
Eu le slăvesc ca'n sfințele psaltiri
Și simt pe tample lacrimi brobonele.

Dar p'asternut de lut azi dormi senină
Un somn adânc ce nu pot să cuprind
Căci chip și glasu-ți dau mereu colind
La cuibul unde-ai fost ca o Regină.

Te simt ca'n vis cum tu mă legănai
Iar primii pași mi-ai arătat cântând
Dar gândul drag cu care m'adăstai
De-atâtea ori te-a frământat plângând.

Ș'apoi șirag de ani pe la Crăciun
Sau printre crengi'n frunză la Florii
Veneam ca în popas de liturghii
Să mă alint la sufletul tău bun.

Dar azi, când calc mereu pe drum pustiu
Un dor pribeg amarnic m'a cuprins
Căci nu voi mai putea să reinviu
O flacăra de aur ce s'a stins.

Deaceia nu mai pot să prididesc
Și nu-mi astâmpăr vrednic al meu dor
De cât torcănd al gândului fuior
Din lacrimile ce mă năpădesc.

I. VIZIREANU

Ieri am plâns, maestre Iancovescu!

Te-am văzut ieri, maestre Iancovescu. Pe scena Teatrului Mic prinsese viața tragedia unui neorocit avocat. Lui Bonelli îi place să zămbescă. Și l-a făcut pe eroul său, biată patiață lovită în pin de toate micile și marile nemorociri, să smulgă hohotele de râs ale publicului care ține cu orice preț să se amuze.

Și Dumneata, maestre, Lai înțeles pe iubitul dumitale autor. Ai mers, mană în mână, cu intențiile lui. Nu mai erai Pedigo, gloriosul învingător din orașul fără avocați.

Erai eternul învins, conștient de valoarea lui, care se agită, care suferă, care provoacă răsul prin revolta lui neputincioasă. Eroul dumitale plângea, râdea și iar plângea!

Iar spectatorii râdeau fiindcă voiai Dumneata ca ei să râdă.

Așa că te rog să mă ierți, maestre Iancovescu. În mijlocul unei săli de oameni cari se uitau cu mâinile pe burta de prea mult râs, în mijlocul unei mase de guri întinse până la urechi, în semn de neșusă veselie, în mijlocul unei astfel de săli, eu am plâns.

Am plâns cu un nătâng, maestre!

Am plâns de mila adevăratului lui OM de pe scenă, căruia nimeni în afară de Dumneata nu i-ar fi putut da viața.

Și am plâns și de ciudă. De ciudă pentru teatrul acela mic, superior celorlalte teatre particulare, da totuși atât de mic pentru numele Dumitale.

Am plâns pentru toate teatrele prea mici, în cari ai făcut ani de-a rândul, risipă de mai mult decât talent.

Am plâns pentru publicul care are nevoie să afle că stai în ficcare și la Nestor și că ai un fel original de a fi, pentru că să se intereseze de Dumneata.

TRAIAN LALESCU

Cărți noi

„CĂȘMIGIU ET COMP. (AMINTIRI DIN LICEU)” de GRIGORE BĂENARU

Amintirile din liceu ale d-lui Grigore Băenaru, publicate cu titlul Cășmigiu et Comp. sunt scrise cu un umor sprinț și cu o bună dispoziție lesne comunicabilă. În fine, o umoră ușoară de melancolie îndulcită învalurile totdeauna epocare amintiri și a mișmăplărilor care nu mai sunt. Dar regretul nostalgice nu reușește să întunece structura optimistă a povestitorului, sociabilitatea lui atât de plăcută și atrăgătoare.

Anii copilăriei sunt, negreșit, cei mai importanți pentru formarea omului de mai târziu. „Dă-mi-mi primii ani din viața unui copil și va asigur că el va fi un poet” — spunea odată Kipling, ale cărui povești din Jungia ne-au fermecat ani copilariei și ne cucerește și acum, la orice vârstă — eroana să suzumeze însemnătatea vârstelor jrageae, pentru aicautarea supusească acțiunilor a omului matur ce mai târziu.

Vârsta copilăriei e totdeauna un graiu dar jara rautate și resentiment, suverană și toluși gravă, nesistornică dar poate tocmai de aceea mai receptivă decât oricare alta.

Vârsta aceasta de aur trăiește în toate corurile ei pitorești, cu toanele, nezarurile marume și marve-i bucurii, în paginile cărții d-nii Grigore Băenaru, — carte care constituie de aceea o lectură desătuioare, scrisă parca anume pentru însemnarea suferințelor a oamenilor de astăzi, încoșoiași sub apășarea tot mai simțita a soartei.

ION MINCU LEHLIU: „AM FUGIT DE DUMNEZEU”

A apărut zilele acestea volumul intitulat „Am fugit de Dumnezeu”, datorit apreciatului nostru colaborator Ion Mincu-Lehliu, a cărui proză răspândită în coloanelle revistei și ziarului din Capitală a putut fi gustată de cititor.

Autorul se gasește la primul său volum în care a strans un număr de nuvele publicate în ultimii ani. Sutu curgător al d-lui Mincu Lehliu și teme deosebit de interesante prinse în bucățile cuprinse în această primă carte a autocrului constituiesc garanții pentru buna primire de care sperăm că se va bucura printre cititorii.

Volumul, apărut în editura „Bucur Cobanului”, este precedat de o spirituală prefață a d-lui Păstorel Teodoreanu.

ION BUZDUGAN.

poetul Miresmelor din stepă și al volumelor Tăra mea, Păstori de timp și Cântec din Basarabia a scos, la editura Națională Gh. Mecu, o nouă carte de versuri: Metanii de Luceferi. Dom-

Primul număr din anul viitor al „Universului Literar” va apare la 10 Ianuarie 1943.

ECRAN

IN LOC DE CRONICA CINE-MATOGRAFICA

Eventualii cititori ai acestei rubrici sunt rugați să scuze absența obișnuitei dări de seamă asupra „ultimului film al Capitalei”, întrucât accesul spectatorilor în sălile de cinematografe a devenit o adevărată expediție.

Ca și atâția alți cineștii, subsemnata, neavând tenacitatea necesară expediționarilor, n'a putut vedea nici un film.

„Am plâns pentru toate teatrele prea mici, în cari ai făcut ani de-a rândul, risipă de mai mult decât talent.”

„Am plâns pentru publicul care are nevoie să afle că stai în ficcare și la Nestor și că ai un fel original de a fi, pentru că să se intereseze de Dumneata.”

„Am plâns pentru toate teatrele prea mici, în cari ai făcut ani de-a rândul, risipă de mai mult decât talent.”

La început de nou an literar

(Urmare din pagina 1-a)

Literatura de după războiul acesta, — cel mai neomene, fiindcă e cel mai mașinal din câte au fost purtate, dară și cel mai răscolitor de patimi și idealuri umane, — literatura de după acest război va fi tendențioasă: Va TINDE să dea oamenilor încrederea în propriile ei puteri constructive și drepte în propriile ei forțe de stăpânire și stăpânire a răului. Tendința nu exclude arta, ci-i dă conștinutul fără de care ea, arta, rămâne vidă.

Până la venirea păcii însă, pe care o dorim și o urăm tuturor pentru anul întâitului 1943, vor mai apare cărți de proză și vers.

O parte din ele vor aparține unui veac sfârșit, ilustrând frumusețile și prețurile trecutului pe care poate mulți nu-l vor mai înțelege: — o parte vor purta semnele trecerii: aurorele toate ale ceasului de față; — dară o parte vor fi capete de pod înfipte dincolo de apele răsăritului, — capete de pod și baze de plecare pentru cucerirea și consolidarea definitivă a poziției pe care poezii și scriitorii în genere trebuie s'o dețină în cadrul unei societăți: poziția de arătători și deshoțatori de drumuri și zariți.

În cronica pe care vom încerca s'o facem începând cu 1943, accentele ne vor cădea și asupra acestor aspecte ale scrisului.

Credincioși tradiției „UNIVERSULUI LITERAR” în ceea ce privește criteriul estetic de apreciere, ne vom strădui să așezăm romanul, nuvela, esul și poemul și întra coordonatele lor psicho-sociologice.

Ne dăm foarte bine seama că o astfel de încumetare este pășcută de multe primejii. Dintre ele cea dintâi și nu tocmai neglijabilă este aceea a confundării metodelor. Vom proceda însă cu toate rigorile precauției punând semnale de alarmă acolo unde va fi nevoie.

Fie ca anul 1943 să hărăzească acestor promisi cronici cât mai bune și mai multe cărți de literatură.

TRAIAN CHELARU

Almanahul „Universul” 1943

Apărut în preajma sărbătorilor Crăciunului, Calendarul-Almanah al ziarului „Universul” înseamnă o adevărată enciclopedie de cunoștințe privitoare la manifestările cele mai felurite, din țară și de peste hotare, din cursul anului 1942.

Toate evenimentele de natură politică, socială, economică etc., sunt amintite pe scurt, în ordine cronologică. Deasemenea, în cronici substanțiale și obiective, se face bilanțul de stărușit de an ai activității teatrale, muzicale, plastice și literare, la noi în țară, astfel că almanahul constituie un auxiliar cu adevărat prețios, de care cercetătorul studios ca și oricine ar vrea să se informeze exact asupra unui an bogat în preocupări de tot felul, nu s'ar putea lipsi.

Partea literară și artistică a almanahului este deosebit de remarcabilă. Frunțași ai scrisurii românești, aiături de conaee apreciate ale scriitorilor mai tineri se întănesc în paginile almanahului, înscrute cu admirabile reproduse în trichromie după tabourile celorva din pictorii noștri va-orosi: Marcus Lumina, Lucian Grigorescu, Magdalena Radulescu, A. Vulpe, D. Ciucureno, G. Vanătoaru, Aurel Iacobescu, D. Iordan, Aurel Diaconescu, Traian Sfințescu. Ilustrațiile poeziilor și prozelor literare, humor, etc., sunt semnate de George Voinescu, A. Diaconescu și Grad. Versuri semnate d-nii: N. I. Herescu, Ion P. I. Al. Philippi, Traian Cheiaru, Ciccone Theodorescu, Iulian vesper, Emil Guilan, Matei Alexanrescu, Ion Frunzetti, Ștefan Stănescu, Teodor Al. Muzăreanu, Traian Lalescu, Ion T. Ilea, Dan Băteanu, Const. Ene, Leonida Secrețeanu.

Nuvele și schițe: Sărmanul Klopstock, Corneliu Penescu, Ion Vaerian, Mihael Drumeș, Leontin Brudașcu, G. Enacne, C. A. I. Ghica, Laurențiu Fulga, Gr. Dore, etc.

Cronici: I. Vion (Anul intern), Romulus Șeșanu (Desfășurarea luptelor pe fronturi), Pr. C. Dron (Anul bisericesc), Amiral Bălănescu (Războiul maritim), Comandor Saegiu (Războiul aviativ), Haralamb Ionescu (Anul economic), Romnicus (Anul teatral), Romeo Alexandrescu (Anul muzical), Adriana Nicoară (Anul cinematografic), J. Dumitrescu (Anul sportiv) și Mihai Niculescu (Anul literar).

Diverse: N. Batzaria, Octavian Metea, A. Calfoglu, E. Papazian și C. Postelnicu.

Almanahul „Universul” 1943 constituie astfel o excelentă antologie literară, artistică și informativă, tipărită în excepționale condiții tehnice.

Prețul 200 lei, la toate librăriile și chioșcurile de ziare.

GETA ILIESCU
talentata actriță a companiei „Cărăbuș” pe care o vom revede în noua revistă pe care o pregătește C. Tânăsa la teatrul „Savoy”.

NOTE ITALIENE

Balada tăcerii

NOTE ROMĂNEȘTI

Gravurile pictorului NICOLAE BRANA

DINO CAMPANA

e una dintre cele mai bizare figuri din galeria poezilor italieni dela începutul secolului al douăzecilea. Un Verlaine al Italiei.

Fiu al unui maestru lucrător din Marradi, urmează chimia la universitatea din Bologna, dar nu reușește să-și ia nici un titlu academic, fiind exmatriculat din universitate din cauza unor oarecare „rebeliuni” nepotrivite cu prestigiul bătrânei instituții. După unele încercături cu poliția, părăsește, fără nici un ban și fără speranța niciunui sprijin, Italia. Colindă aproape toată lumea.

DINO CAMPANA

Iată-l lucrător la Marsilia: revoluționar, instigator de masse la Paris.

Umil servitor în magazinele portului Hamburg, la Dover, la Liverpool sau la Montevideo. Și rânduș la câte ferme argentinene?

Se întoarce în țară fără nici un ban în buzunar, tot fără speranța niciunui sprijin; dar are ascunsă în el o bogăție uluitoare! Atâtea fărâ, atâtea amintiri, atâtea vieți s'ar putea spune, atâtea poezii și gânditori cu cari-a colindat lumea, pe cari și i-a adus cu el, în Italia. Nu lăzi cu cârți! Nu, căci vagabondul Dino Campana s'a întors de peste ocean cu mămăle în buzunar, ca dela o obișnuită plimbare. Toate le-avea în minte. O memorie nu des întărită îi păzea, avară, tot ce-i culesese ochii din sute de cârți: cârți germane, cârți franceze, cârți engleze, cârți spaniole.

Un pahar, două, la cafelele celebre prin preajma anilor 1912-1915, din Firenze, la Giubbe rosse sau la Paskowski, atmosfera îmbietoare a confesiunii, câțiva prieteni tăcuți pe mesele vecine, și iată-l pe Dino Campana risipindu-și comoră: așa cum își risipea banii — atunci când, foarte rare ori, îi avea — așa cum și risipit viața.

Cu gesturi largi de prinț oriental. Aș întârziat în cafelele de foarte multe ori ascultându-l, Papini și Soffici. Era prin 1913 când l-au cunoscut la redacția revistei „Lacerba”. Venise cu un caet de poezii, care-a format volumul „Canti orfici”, apărut în același an.

Dacă ciudățeniile vieții lui, bizareria vestimentară — purta pantaloni făcuți din pânză bogat înflorată — ieșirile de multe ori neplăcute pentru cei din jur, scandalurile pe cari le provoca, formau deliciul spectatorilor, nu puteau lăsa nepăsători pe prietenii cari-și dădeau seama că e ceva nesănătos, există o urmă de putreziciune în ființa atletică a dragului Campana.

Era un început de nebunie. La izbucnirea războiului trecut, se înrolează voluntar, dar e reformată după puțin timp: era din ce în ce mai puțin stăpân pe acțiunile lui.

Prin 1917 îi scria lui Soffici că vrea să se sinucidă: „E meglio dunque che abbrevi le mie sofferenze...”. (E mai bine să-mi scurtez durerea...). Dar n'avu curajul s'o facă. „De atunci zidurile balamucului florentin Castel-pulci păzesc secretul sfâșietor al nebuniei sale”, spune Soffici. (Ricordi di vita artistica e letteraria).

Mormântul lui e la Badia din Settimo, lângă Firenze.

Opera lui Dino Campana a fost tipărită în întregime abea anul acesta, la Vallecchi. Enrico Falqui, cunoscutul critic italian, a îngrijit, confruntând cu manuscrisele, cele două volume: Cânti orfici și Suediti.

Primul volum cuprinde poemele pe care le-a tipărit și poeziile, al doilea numeroase poezii necunoscute. O bibliografie critică și bogate note completează cuprinsul celor două volume.

Dăm textul și traducerea unei din liricele inedite:

„LONTANE PASSAN LE NAVI”

Lontane passan le navi
Nere perfide silenziose

Ma la tua bocca insaziabile
Le chiama in ruggito violento
Cannone furia appiattata
Fumida roggia che abbaglia
Cannone potenza in agguato
Sul mare che ride e abbarbaglia
Furore della terra
Che chiami sui mari infiniti
Le antiche potenze a raccolta
Lampo fumido come un sogno
Vivo e terribile sulla rovina
Voce incoscia di libertà
Amore titanico eroico
O voce rombo del cuore del mondo

Come il mar ti sorride
Ringiovanito, come la terra,
[e fresca
Aspra e acerba e balza ed anela
[tra il fumo
Che rode e scioglie la sua
[giovinezza
Acre aspera urgente insaziata.

„INDEPĂRTATE TRECEAU CORĂBILILE”

Indepărtate treceau corăbiile
Intunecate, perfide, tăcute
Dar gura la lăcomă
Le cheamă cu un strigăt puternic
Bubuit de tun mânia ascunsă
Fum roșiatie care orbește
Bubuit de tun forță la pândă
Pe marea care rode și-ți ia ochii
Furie a pământului
Ce chemi pe mările infinite
Puterile antice laolaltă
Clipă de fum ca un vis
Viu și teribil pe rostogolirea
Glasului inconștient al libertății
Dragostea titanico eroică
Sau glasul șuerător al inimii
[lumi

Cum îți surăde marea
Intinerită, ca și pământul,
[și proaspătă
Aspră și nelindupăcată saltă
[și gâfăie în aburul
Care-i mânăncă și soarbe
[tineretea
Crudă rea năvalnică lăcomă.

CONSTANȚA TUDOR

Selectie, pictură și desen

Fie vitregia timpurilor, fie goana după câștig, dar selecția devine în artă din ce în ce mai avariabilă. Sala Dalles cu renume bine stabilit, este astăzi înăbușită de cele mai diverse și opuse manifestări artistice. Până și vestibulul a fost concesionat drept sală de expoziții. Peste tot înghesuială, tabloul de tablou. În sala de sculptură sălășluiesc la olaltă acuarile domnului Grant și legăturile de cârți ale doamnei Juvara. E un surpuz pentru ochul spectatorului, de-a dreptul obositor. Mă gândesc la punctul de vedere practic, al celui care expune.

Cum putem oare privi pânzele domnului Paul Constantinescu, într'un loc anume făcut de trecere, unde nu te poți învârti, apropiat și depărtat de operă, la largul tău?

Să ajungem la acest vraf pictural, năpâdind peste bietul pieton și pe stradă!... Ne pare rău că suntem nevoiți s'o constatăm. Ni s'a adus și așa învinuirea de a fi „înjurat” în cronicile noastre. Calomnia ne lasă rece. Cea mai bună dovadă sunt chiar cele scrise de noi în zilele noastre. Cât privește critica, suntem întotdeauna atenuați, căutăm să nu jicim pe nimeni. Propunem valori — nu le împunem — rolul ne este să semnalăm, fie că suntem juști sau injuști în aprecieri, fie că suntem da sau ba, de acord cu privitorul, nimeni în judecata artistică nu poate fi neștrămutat.

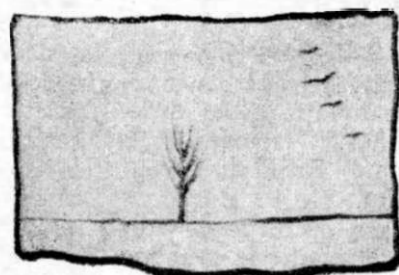
Ca atare servim de intermediar între artist și public, atât și nimic mai mult. Acestea fiind zise, nu putem tăgădui domnului Știubei, un anume „savoir-faire”, o cunoștință documentară, și în actuala expoziție, un efort pentru a-și încălzi culoarea (efort n'ussem-nează realizare, dar îl notăm). Marina noastră pretinde dela un artist să fie în regulă cu catargele și cu parăma. Să aibă copastia, prova și pupa, perfect reconoscibile; ea nu-și înfărcă nici conștiința, cerând împărechere de tonuri deosebite. Cere numai: valul, val, spuma, spumă și vaporul, vapor, să-i recunoască și matrozul dela quart, când o da cu ochii de cel pictat de domnul Știubei.

Concluzie, marina și-a găsit pictorul ideal în domnul Știubei.

Nu putem trece nici peste calitățile de desenator ale lui Marcel Olinescu, care ne prezintă o Bănățeană în pitorescul ei vestmânt și căruia i-am dori o paletă mai puțin stridentă uneori. Suntem siguri că dacă n'ar fi avut acele rame ucigătoare de albe și înflorate în jur, pictura domniei sale ar fi câștigat sută'n sută.

Nu ne putem decât opri, în sala lui Miron Constantinescu, admirând acuarile cu cactus și contemplând cu plăcere și celelalte acuarile. Calitățile domniei sale, să fi fost puse în slujba unei sintetizări, eliminări a profunzimei de detalii ce le îngrădesc, ar fi dat, desigur, tot randamentul pe care-l așteptăm dela ele.

Nici doamna Dudu Alexandrescu nu-i putem nega abilitatea, accentul cam insistent

MOTTO
Tăcere n'tre tăceri te simți
Și seara e ca serile
Când greeri rod cu mii de zimți
Tăcerile...
(Nichifor Crainic)

Ce-i tăcerea? Peșteră unde vremea, — meșteră — își ascunde clopotele; și le stinge spotele; unde-și duce cântecele, horele, descăntecele și le taie glasurile, veșnicind popasurile...

Ce-i tăcerea? — Lacăt e, sîpet e... Apleacă-te, Șuflet, cu n'ainte-le; cheile, cuvintele!

Ce-i tăcerea? — Sabie, pânză de corabie pregătită fugilor și pecete rugilor? Ori, mărinișilor, dimpotrivă, măilor, semnul nevăzutei, blând chează durutele coaceri și n'colțirilor, — pragul fiericilor, ceasul înfloririlor, rodul împlinirilor?

Fond e zugrăvirilor urilor, iubirilor, plânsului și cântului; harfă n'treagă vântului, pe n'tinsul pământului...

Nu-i tăcerea, poate că lespede lunată, zare n'vis noptecă? Și, — stând veghe subrelor, vaduri ale umbrelor,

nu-i ea carul murilor, azima pădurilor, prada huhurezilor, tihna n'iaz cirezilor, — farmecul amiezilor?

Glas al sevei pomului, ce-i tăcerea omului? Leagănul cunoașterii, bună-veste nașterii, puntea mării, — secrete, Ceru'n parg să-l secrete, — pământează n'trecere; naltă n' duh petrecere, către Marea-Trecere...

Răsărit stihilor, chiagul obârșilor, zămbetul copiilor, cumpănire-i dreptilor, reazemu n'feleptilor, și culoarea porților din cetatea morților?

Ori, cu mult mai bine că, — marea'n duh Duminecă Slavă-i, ce cuminică Omul și răsuriile, toate n' rând făpturile?

Ea ne spală gurile, din toate n'tinsurile;

Din auzuri, crudele, zmulge chin și trudele;

Ea ne naltă nările din toate n'tinările

Și ne nchide ranele, din toate prihanele...

ȘTEFAN STĂNESCU

REȚINEM DIN ORIENTARI.

revista de preocupări juridice, economice și sociologice N-rul 2 pe Decembrie 1942 următoarele pasajii din articolele semnate de respectivii lor autori:

„Nu odată în istorie, războiul a văzut născându-se o solidaritate între proletariatul urvrii, cel intelectual și clasa mijlocie. Așa cum fenomenele istorice se repetă, pentru că geografia este imuabilă, și fenomenele sociale se pot prevedea, pentru că, în linii mari, omul rămâne același. Așa fiind, odată mai mult de-a lungul evoluției omenești, experiența poate servi la ceva. Și primul lucru pe care-l poate face, este acela de a risipi pe simșmul omului chinul de îndoielă și necunoscut. Are sub ochi fenomene repetate și soluții verificate, iar în mâinile sale propriul destin. În rândurile de mai sus ne mărturisim credința că mai curând sau mai târziu, de la rațiunea de a se bate, omul va trece la rațiunea de a trăi. Și va fi o rațiune în cape dreapta-rea va căpăta alte valori, cari vor fi conturate în scopul de a defini o viață în devenire”. (Stroe Botez: Politică socială, războiul și pace).

„Unul dintre motivele haosului în plastica zilelor noastre, haos atât de evident în operele artiștilor contemporani, e absența unei discipline constructive. S'a creat un dezechilibru renunțându-se la unele învățături care își aveau origina în colaborearea plastice și arhitecturii.

Armonia dintre disciplina și emoție s'a rupt pentru cea de a doua căpăta artiștii contemporani își închină toate sforțările”. „Nevoia de artă a poporului e tot atât de mare ca și aceea de pâine. Arta însă celăteanul zilelor noastre nu o mai găsește în piața publică, ca greul tim-

Cronica plastică

în tratarea subiectului, deseori academic, totuși puternic, știind să se impună. Remarcăm pe panoul din dreapta bine alcătuit, portretul în negru al unei Spaniole. Ne a-vând din păcate, reproducerea, dăm portretul roșu aflat pe panoul stâng, interesant realizat.

Iată-ne în ultima sală, aceea care ne rezervă o plăcută surpriză. Craioveancă, elevă a lui Billoul (academicul pictor parizian) d-na Baculescu, ciudat — deloc academică — cu un simț înșfășit, adevărat pictural; ne redă o serie de peisajii din împrejurimile Craiovei, cu frumoase calități de raporturi și de materie. Notez numerele 1 remarcabil, 2, 5, 9, 14, 15 și portretul cap de fetiță în armonie albastră. Tablourile d-sale păcătuiesc și ele prin ramă. Vina pare a fi a maestrului Florian. Cum de i-a putut trânti asemenea pervaz greci, înflorați și deschiși? Să fie oare o legendă, vestita lui pricepere pervazuri, adecvate tablourilor?

DUDU ALEXANDRESCU

Portret

Calitățile picturii totuși rămân. Inche-gate, duse la capăt, credem că vor face din doamna Jana Baculescu un pictor în toată puterea cuvântului. Semnalăm unul din peisaje care aduce cu cele ale lui Pissaro înaintea perioadei impresioniste, aflat pe peretele din stânga, mijloc de panou.

Tot din punctul de vedere selecție, am remarcat în vaza și electric, luminoasă sală a „Universului”, pe valorosul Traian Savopol; păcat însă că nu putem spune același lucru și de tovarășii domniei sale. Traian Savopol al cărui debut îl cunoaștem, în vâltoarea influențelor deosebite, a reușit să-și creeze o personalitate atrăgătoare, posedând azi, o viziune colorată și sensibilă a periferiei bucurășene, pe care, cu mijloace proprii, o pune plăcut pe pânză. Nu știu de se prezintă la fel și'n lumina zilei, electrica fiind un fard ce naltă tonul; bănuiesc însă că rămâne neschimbat.

Publicul ce vizitează „Căminul Artei” s'ar putea mira, ce au căutat aci unii dintre ex-

pozanții de azi, pur graficii (printre care ne numărăm) în raport cu prefața catalogului expoziției. actul de pastel, desen, gravură. Binecunoscutul talent al d-lui Frunzeti, neagă încă puterea grafică a liniei, substituindu-i pe aceea a liniei picturale. Citez: „Desenul expresiv, saturat de intenții semnificative, întrebunțează acest ultim stil, care înglobează inutilizându-le, celelalte elemente ale alfabetului artelor figurative, linia picturală fiind ea însăși, conținut și umbră, lumină, atmosferă și culoare”. Sublinierea e a mea. Cum însă nu am luat contact înainte, cu această semnificativă prefață, care taie aripile oricărei alte concepții decât aceea pe care o preamărește, ne aflăm anacronic încă, pe pereți, împreună cu alți artiști de același soi.

Da că nouă ne-a fost dat, să combatem tendința excesivă a salonului de alb și negru spre pictural, nu înseamnă că am negat calitatea picturalului. Ne închipuim că a luptă, nu înseamnă că negă, dimpotrivă. Totuși importanța punctului de vedere al lui Frunzeti este covârșitoare, pentru a cunoaște actualele tendințe ale artelor noastre plastice, învădate de pictural până și'n sculptură.

Ca un exemplu ilustrând perfect citatul de mai sus din prefață, Magdalena Rădulescu ne prezintă o serie de lucrări dintre care, două, magistrat conduse spre realizări plastice, (cele două din sala de jos). Nespus de interesant e, să privești filiațiunea dovedită'n linia pensulată a lui Ștefan Popescu precursor în desenul din Marrakech a liniilor rădăleșene actuale, amplificate și duse cu hotărâre la un maximum de putere.

Ne oprim apoi la pastelurile lui Francisc Șirato admirând compozițiile bazate pe orizontală și verticală precum și căldura pastele de pastel, gras tratată ca un ulei. Notăm apoi aportul superior al lui Pallady, cu cele două capete în special. Tonitza binecunoscut, iar printre tineri Ana Azvadurova soția lui Ciucurencu cu un tors și un desen particular de sensibil și învaluit. Fermecătoare peniță a lui Drăgușescu, pastelul lui Dobrian, figurile lui Bășan, simplitatea pură a Micaelii Eleutheriade și admirabilul cap de efeb în puțin cărbune și galben, imponderabil întrucupat de Militza Petrașcu, precum și desenele lui Jiquidi nu trebuie trecute cu vederea. Deasemenea, interesantă, gravuri semnate de Nina Arbore și Jacques Bereilh. Torsul lui Radu Bourceanu și nudul Coci Meșianu pentru care o felicităm și care înseamnă un real și însemnat efort, precum și desenele pastelele ale lui Vânătoru, ne conving împreună cu ale altor artiști și capul cald umbrat al lui George Tomaziu, de reușita acestei manifestări artistice. Ușor înghesuie, operele se prezintă clar și frumos.

Sfetcicul d-nei Dulfu, a cărui înțelegere plastică nu este de discutat, nu are decât un minim cusur, acela de a fi prea amabil și a nu putea refuza pe nimeni. Ne permitem să ne facem ecoul unor păreri. Pentru prestigiul acestei săli, ar fi bine ca domnia-să să se ferească de a o încălca, dat fiind ținuta inaugurată în vara aceasta la „Căminul Artei” care sperăm să nu devie un magazin de artă, ci să rămăa ca și pânăcum deuseu al picturii merituoase.

LUCIA DEM. BALĂDESCU

polul lui Pericles și atunci o caută la fotografii ambulante, la cinematograful sau în aberațiile arhitectonice ale suburbiilor”. (Paul M'racovici: Pictură și arhitectură).

„Din el” — d'ia om. — „ar trebui să dispară impresia că nu este altceva decât o viețuitoare evoluată care are aceleași nevoi și trăește sub aceleași impulsuni ca și toate animalele, ei, dimpotrivă, cu atât mai vie ar trebui să-și facă drum în suflotul său ideea de umanitate...”

Umanitatea ar fi tocmal cadrul normal de realizare a omului, — „omenia” cum s'ar spune în limba noastră, — care ne va impune o anumită seriozitate în gânduri și fapte”. (Victor Popescu: Apărarea omului).

„A fi uman, înseamnă a avea bun simț. Bunul simț este embrionul civilizației, după cum organizarea acțiunii îți dă un maximum de realizare.

Indivudul fără aceste două principii de coordonare acțiunea la întâmplare, fără elan și mai ales fără spor.

Munca sa este dezordonată, produsul său este risipit, idealul său este opac”. (Gheorghe Selten: Organizarea).

„In vorbirea obișnuită ca și în scrisul literar, înțelesul atribuit „documentului” este acela al unui fapt de emoție brut, — neprevăzut și neprelucrat prin așteptare — prilejul unei trăiri intense, străină oricărei reminiscențe literare. De această favoare nu se bucură acum, întâia oară, documentul. Către sfârșitul veacului trecut, faimoasele „carnete” ale scriitorilor naturaliști despeau o întreagă literatură care pretindea să înfățișeze adevărate felii de viață fără a cruța cititorului cruditatea și abjecțiunile cele mai degustătoare, la adăpostul pretextului de „autenticitate”. Fără să dispară cu totul, preocupările de această natură, în literatură și artă au dăinuit în penumbra interesului ca să reparați în anii din urmă, cu o forță sporită și neliniștitoare. Spun „neliniștitoare” pentru că omul nu mai apare ca unitate de măsură a tuturor lucrurilor, în înțelesul filozofiei antice, „Trestia gânditoare” a devenit astăzi omul social, care nu mai înseamnă decât OMENEȘTE, mare lucru, de când a adoptat mentalitatea uniformă a grupului profesional sau social

„Chipurile din sat” și „Hotarul dela-răsărit” se intitulează cele două mape de gravuri în linoleum, pe care pictorul Nicolae Brana le-a dat publicității anul acesta, la un răstimp de câteva luni. Expozițiile de pictură, numeroase, prin care tânărul artist ardelean s'a făcut cunoscut în ultimii zece ani, cuprindeau mai totdeauna — imi amintesc de ultima pe care am văzut-o, la Dalles — un număr de gravuri în alb și negru, a căror aspră vigoare în linia purtată cu fermitate, atrăgea numădecat atenția privitorului asupra imaginilor celele severe și sobre.

Am găsit sentimentul stenic de încredere nelutburată și robustă armonie, încercat în expozițiile de odinioară, răsfind pe indelete albumul Chipuri din sat (15 gravuri, cu un cuvânt înainte de Ion Vlasiu, editura „Gorjan”) și chiar, oricât accenta ar părea de surprinzător, cele 24 de gravuri în linoleum (cu un cuvânt înainte de Grigore Popa, editura „Tara”) din Hotarul dela Răsărit, cele mai multe cu subiecte de un crud realism, inspirate de viziunile tragice ale războiului transnistrian.

Chipurile din sat ale lui Nicolae Brana înfățișează plastic și spontan, cu spontaneitatea inimitabilă și certă, radioasă și comunicativă a lucrului artistic izbucnit pe măsura gândului întreg, prilejuri și aspecte rituale aproape, din viața omului dela țară. Preocuparea de compoziție, de organizare simetrică a planurilor pe mai atent deslușită în unele lucrări, pe care le preferăm. Cu deosebire „La seceră”, unde turla bisericii de lemn fănește din piscul perspectivei, determinând și adunând pe delături toate priveliștile desfrăzate a holdelor, cu truda secerătorilor — sau „In preajma iernii”, viziune admirabilă prin concentrarea ritmică a mișcării cu ficcare din cele patru femei, purtându-și sarcina de lemne, într'o aspră încordare.

Am indicat doar, cu titlu de preferință, aceste două planșe, dar cum aș putea să nu amintesc încă de portretistica expresivă a lui Nicolae Brana (chipurile lui Goga și Coșbu, mai ales) și de odihnătoarea intimată amănunțitoare, simplu descriptivă a celorlalte, cele mai multe: „Lângă leagăn”, „Cu lucrul la poartă”, „Zi de sărbătoare”, „La stână”, etc., etc.

EUGEN RUSSU.

ne trimite o broșură cuprinzând două extrase și anume unul (Considerațiuni psihologice asupra rudeniei dintre adevăr și frumos), din Analele de Psihologie, volumul VIII, iar cel altal: (Note despre trăirea în abstract), din Revista de filosofie Nr. Ianuarie—Iunie 1942.

Reținem din primul, următoarele considerațiuni în legătură cu romanul: „S'ar părea că, în roman, sunt un mare număr de întâmplări, situații, tablouri și prin urmare aici concepția frumosului, ca surprindere a unei idei unitare și simple, suprapusă realității, nu-și mai află locul. Părerea e falsă. Oricât de variate ar fi tablourile parțiale ale unui roman, în ansamblu ele sunt convergente spre o impresie de unitate.

Aparent romanul este identic vieții; el trebuie să îndeplinească condiția de verosimil. In fond însă romanul, în întregime, lui dă impresia de ordonat, de întreg structurat. Viața, întâmplările de viață verosimile sunt material; romanul este structura acestuia material într'un organic, așa cum o viețuitoare este materie chimică, dar materia structurată într'un tot-indivud. Ceace place, este surprinderea acestei idei de unitate organică, chiar-dacă adesea nu recunoaștem explicit acest lucru”.

V. JELERU

NICOLAE BRANA Cimitir

sat (15 gravuri, cu un cuvânt înainte de Ion Vlasiu, editura „Gorjan”) și chiar, oricât accenta ar părea de surprinzător, cele 24 de gravuri în linoleum (cu un cuvânt înainte de Grigore Popa, editura „Tara”) din Hotarul dela Răsărit, cele mai multe cu subiecte de un crud realism, inspirate de viziunile tragice ale războiului transnistrian.

Chipurile din sat ale lui Nicolae Brana înfățișează plastic și spontan, cu spontaneitatea inimitabilă și certă, radioasă și comunicativă a lucrului artistic izbucnit pe măsura gândului întreg, prilejuri și aspecte rituale aproape, din viața omului dela țară. Preocuparea de compoziție, de organizare simetrică a planurilor pe mai atent deslușită în unele lucrări, pe care le preferăm. Cu deosebire „La seceră”, unde turla bisericii de lemn fănește din piscul perspectivei, determinând și adunând pe delături toate priveliștile desfrăzate a holdelor, cu truda secerătorilor — sau „In preajma iernii”, viziune admirabilă prin concentrarea ritmică a mișcării cu ficcare din cele patru femei, purtându-și sarcina de lemne, într'o aspră încordare.

Am indicat doar, cu titlu de preferință, aceste două planșe, dar cum aș putea să nu amintesc încă de portretistica expresivă a lui Nicolae Brana (chipurile lui Goga și Coșbu, mai ales) și de odihnătoarea intimată amănunțitoare, simplu descriptivă a celorlalte, cele mai multe: „Lângă leagăn”, „Cu lucrul la poartă”, „Zi de sărbătoare”, „La stână”, etc., etc.

Realismul e nota dominantă a celuilalt album: Hotarul dela Răsărit, dar un realism răscumpărat adesea din sensaționismul și materialitatea aparențelor, prin puterea semnificativei. Astfel, „Odesa în flăcări” izbucnește din vâltoarea rugului imens care o incinge, ca o vedenie de Apocalips. Parcă toate casele îmbrăncite adumecă incendiul, ca pe nu știu ce prilej de nesperată purificare. Materia ie-se din obișnuita-i apatie, ca să participe la un înțeles ritual. Suntem departe, aci, de inventarierea plină de simpatie și căldură a felul descriptiv din cele mai multe gravuri ale primului album.

Deopotrivă de valorificate artistice, cele două feluri ale lui Nicolae Brana ilustrează libertatea expresivă a unui talent care dispune de posibilități temeinice, convingătoare.

MIHAI NICULESCU

EXPOZIȚII

Expoziția pastel- gravură - acuarul dela Căminul Artei va fi deschisă până la 10 Ianuarie 1943.

— Fragment —

de colonel ALEXANDRU PETRESCU și căpitan AUREL MARIN

Avioanele rusești vin numai noaptea. Ziua, nu se plimbă decât cele amice, absolut nestingherite.

De cum se luminează, se aude un băzâit simpatic, puternic, ba chiar prea puternic, încât crezi că ai aface cu o fierărie veche. Apare un avion cu aripile late, sburând jos, cam la 500 m. și cu viteza destul de mică.

Este popularul, între ostașii noștri, „Neajă”, av. onul de recunoaștere.

Trece alături, sgomotos, și Fisseler Storch, cu sborul încet, pianat, de barză negrăbită, taociască. Profanii sunt gata să i atribuie numele lui „Neajă”, de care el nu pare tocmai încântat, de vreme ce, cu motoarele în plin, trece mai pe sus, cu un văjâit de distinsă muzică aeriană.

Când se întoarce dela inamic, imediat ce pătrunde peste liniile noastre, „Neajă” se lasă pe burtă, adică se coboară până la aproape 100 m. și, după câteva ocoluri lungi, o ia înapoi, prinde înălțime și se mai repede odată pe deasupra poziției inamice.

Atunci se aud bubuituri și se văd în aer câteva explozii.

Dar dacă ziua umbliă numai avioanele amice care, ca niște furnici harnice, cară bombe și le depun în forturile și adăposturile puternice, în schimb noaptea începe activitatea aeriană sovietică.

Avioanele rusești — și nu sunt prea multe, de obicei vin 3-4 — se arată după căderea serii.

Câte orele 5-6 după amiază, tunurile noastre încep să bată mai rar. De dincolo nu se mai răspunde deloc. Rușii s'au băgat adânc în gropi și tac ore întregi. Nu mai trec pe deasupra nici vicioalele împușcături de mitralieră sau pușcă mitralieră. Asemenea ore sunt cele mai rele. Trebuie să te aștepti la ceva. Ori dintr-o parte, ori din alta se pregătește vreun atac, se pregătește vreo tragere năpraznică de artilerie.

Azi, 17 Iunie, a fost o zi mai calmă. În urma atacului din 15 Iunie, dispozitivul a fost rectificat. Urmează să se facă mici modificări de către companiile și plotoanele din linia întâia. Acestea merg greu. Terenul e păcătos: ondulațiile se tin lanț și pretutindeni, acoperiri dese, boschete sărențuite.

Trebuie o prudență extremă în înaintare. Peste tot, în retragerea lor, inamicii au svirlit mine. Nu poți să știi unde le găsești.

Te poți aștepta la diferite surprize, în gura cazematelor și bordelelor sau în preajma acestora. Moartea poate veni din orice parte, din orice colț.

Pe front e liniște, prea multă liniște. E încă lumină când auzim sunetul clar al avionului rusesc.

Pot veni o mie de avioane deodată. Dintre ele, și ultimul ostaș distinge imediat sgomotul caracteristic al avionului rusesc.

E un sunet întrerupt, ca un găfâit sau ca opintirile unui om care trage să moară. Poate ni se pare numai nouă așa dar în orice caz sunetul motoarelor de avioane amice e mai elegant.

Trebuie că-i un aviator îndrăsnit, acela care s'a aventurat așa devreme, pe deasupra noastră. Sigur că este din Sevastopol, de unde a luat repede înălțime, fără să plutească prea mult prin aer, ca să aibă timp observatorii noștri să-l repereze.

Cum trece de pușcașii noștri e luat în primire.

Exploziile se văd în aer, împrejurul lui, mitralierele antiaeriene cu făcănițul lor scurt nu mai încetează și avionul, după ce face un singur viraj mai adânc, e forțat să se întoarcă.

17 Iunie. S'a lăsat noapte de-a-bine-nea. E o noapte alburie, cu aer cețos, în care strălucesc, în fund, stele mici, îndepărtate.

În dreapta noastră la circa 3 km., două mari incendii luminează cerul: trombe de fum, luminate de flăcări interioare.

În dosul lor strălucește un colț de mare.

E unul din golfurile Sevastopolului. Nu se-aude niciun sgomot, cât de mic. S'a astâmpărat și goana agenților de transmisiune și a telefonistilor ce fac controlul firului.

Soldatul Popescu Nicolae întinde o față de masă pe marginea șanțului de tragere și pregătește mâncarea.

Ramurile sunt rupte și răscuite, carpiros, în aer.

Pe înălțimea unde ne aflăm a trecut prăpădul. Panta dinspre Kamischly e pur și simplu despădurită. Stâncile sunt sparte și svărlite din loc. Sub lespezi enorme de piatră sunt instalate câteva posturi de comandă, germane și române. Nu se circulă decât pe poteci. Acestea au fost curățite de minele dușmane. Restul terenului nu prezintă nicio siguranță și oricând te poți trezi aruncat în aer.

Stau în șanțul de tragere, rezemat de pământul scorojit care mi se tot scurge pe la spate.

Băzâie muștele, în roiuri nemaipomenite. Almitrelea nu se aude glas, nu se vede picior de pasăre. Cele care n'au pierit de iureșul bombelor, au fugit cât mai departe.

Nu mai pământul mișună de tot felul de vietăți mărunte: muște de toate soiurile și de toate mărimile; unele sunt negre, mici, muștele-plebe, grosul trupelor; altele sunt mari, bortoase, cu spatule verde-lucioase și capul mare în raport cu trupul, iar aripile groase și mici; altele sunt cafenii și mici de tot; la rând vin păianjenii: mari, cenușii, cu picioarele lungi, ca niște nasturi din care se scung capete de apă; mici, verzi, de plante, cu pânțelele enorm încât parc'ar fi niște broșe.

Să dăm atenție și furnicilor. Dacă de toate celelalte mici vietăți scapi într'un fel sau altul, de ele nu e chip.

Le găsești, grăbindu-se totdeauna, pe masă, peste carnete de operații, strecurate între filele rapoartelor, ocolind câte un cap de ac cu gămălie pe care se pare că ar voi să-l care de-ar fi comestibil, se urcă pe portharturile groase

sau coboară, fără amețală, pe cureaua binoculului atârnat de grinda tavanului: intră în sticla cu apă, în paharul pe jumătate plin.

Pe pantaloni, pe gulerul vestonului, în cămașe și pe ciorapi, prezența lor la un moment dat nu mai e stânjenitoare și te obișnuiești ca doar când simți pe piele mersul străin și mărunț să apuci pe individul respectiv și s'o expediezi pe ușa bordeiului.

La început am omorât o serie întreagă de iuruci. Pe păianjeni i-am strivit cu varul bocancului. Mai apoi m'a cuprins un sentiment de mila.

Prea cad bombe inamice pe aproape. Omorând atâtea vietăți să nu mă trezesc ciopârțat de o bombă.

Ce-a rămas dintr'un păianjen? Câteva lungi picioare, atarnate de cuiul bocancului. Ce rămâne dintr'un om peste care a cazut un proiectil? Nici atât.

Lar compasiunea e unanimă. În curând observ că mersul turnicilor, păianjenilor, greierilor — greierii nu se sînchesc de nimic: în timpul bombardamentului celui mai groznic ei nu-și întrerup nicio clipă hârșăitul! — e respectat de toți, ca într'un consemn pe toată armata.

M'am mai gândit la atac, la pregătirea atacului, la iureșul lui? Nu se poate spune.

Atacul, odată stabilit, atunci când ești față în față cu inamicul, îi simți în sânge. Vom ataca. Sângele freacă la un izon cu gândul. Vom ataca.

Incordarea de nervi e totală. Ducerea aceeași înainte, aici, mai ales aici, presupune o voință ulucă.

Comandanții sume unde este o șovăială: la unul din flancuri, la centrul dispozitivului și e gata să acționeze cu rezerva. Numai, înainte!

Atacul, în colaborare cu trupele germane, este pregătit până în cele mai mici amănunte.

Linia de contact e trasată. Deasemenea, obiectivul de atins al zilei. Toate rezistențele sunt identificate. Vor mai fi unele cuiburi de mitraliere ascunse, dar ele vor fi luate în primire de cei dintâi atacatori.

Câte orele 10 jumătate, brandt-urile rusești încep iarăși să tragă. Trag destul de rar și răpăitul lor — sunetul acela sugrumat, de apăsare, de strivire, — se repercuta în vălie care duc lateral spre mare, în lungi ecouri.

Ai noștri stau bine ascunși în gropi; pregătiți, fără să facă cel mai mic semn. Nicio împușcătură. La făcănițul unei arme automate inamice care trage anapoda pe o vale goală, nu răspunde nimeni. E de prisos. De-ar ști însă ce li se pregătește!

Apare din nou, pe de-asupra, „Neajă”, zbărâind, sfiorând, trecând pe jos de tot și cerând jalonarea frontului.

Se vede că oamenii noștri n'au înțeles de ce se tot învârteste „Neajă” — și ordinul de întinderea panourilor de jalonare nu s'a răspândit destul de repede — că „Neajă” virează din capul poziției și o parcurge în sens invers, apoi, mulțumit de data asta, cotește către noi, cu misiunea îndeplinită.

Nicio armă antiaeriană n'a tras după el, nicio mitralieră.

A sburat prea aproape de prima noastră linie și Rușii s'au învâțat a fi prudenți: nu trag decât când sunt în deplină siguranță că nu sunt repertați. Se tem, credem, cu deosebire de tunurile noastre de asalt și de brandt-urile noastre duse în linia întâia, care atâta așteaptă: să se descopere un cuib de armă automată, ca să-l scuipe cu bombe.

Orele trec cu o încetineală stânjenitoare. Dacă'm fi atenți, ne-am auzi bătaile inimii, în liniștea dintre pocnete de artilerie.

Azi toate loviturile inamice au trecut departe de locul unde suntem. Mult departe, înapoi sau lateral. Așa de bine auzi fiecare bombă unde merge.

Sunetul este diferit după cum proiectivul cade aproape de locul unde te afli — un fălăit, o pălpăire care se preface într'o lovitură strivitoare, un văjâit ca un sbor de pasăre svărlită de vânt — sau lateral, un sunet clar, metalic, ascuțit, tare.

Și iată că se aude uruit lung de motoare, din dreapta noastră. Primele avioane se zăresc. Sunt șase, venind unul după altul, la distanță nu prea mare. Sărim afară din șanț și privim pe deasupra îndepărtatelor boschete, unde nu se găsește încă nimic.

Observăm acum avioanele: o pornesc dela flancul drept al poziției către flancul stâng. Sunt Stukas.

Niciun avion încă nu aruncă bombe. Ele, dela flancul stâng, vin înapoi către poziția noastră, făcând un larg ocol. În acest timp, alte avioane se arată. Le urmărim și deodată le vedem începând bombardamentul. Avioanele se angajează în zbor paralel pe front. Cel din cap, ajuns deasupra obiectivului, cade brusc

în jos dar nu la verticală cum își închipuie profanii ci descrie în aer un fel de curbă cum ar fi aceea făcută de sfoara unui smeu, după care sboară mai departe și într'un viraj prelung se întoarce către interiorul poziției noastre.

Avioanele cari vin înapoi, urmează exact drumul celui din cap. Singura deosebire e locul unde bombardează fiecare. Exploziile sunt de o putere ce înfricoșează. Suntem la 600 m. depărtare și pământul se sguduie. Mereu se ridică trâmbe mari de fum și praf care durează mai multe minute, deasupra pământului.

Avioanele formează acum aproape un lanț.

Vin și bombardează și nu le mai poți număra câte sunt. Ți se pare, la un moment dat, că ele formează un cerc larg, aruncă bombe, se întorc și iarăși aruncă. Așa ar fi, dacă nu ar fi nevoie să ia bombe de pe pământ.

Sunt e cazuri când avionul nu asvârle toate bombele. Observăm mișcarea lui și vedem cum își varsă icrele (expresie autohtonă, în mare cinste la ale noastre trupe entuziasmte de ajutorul aviației) păstrate.

Dela inamic nu se mai aude nici cel mai mic sgomot. Nu mai trage nimeni. În aceste clipe desigur că fiecare șade culcat în adăpost, gândindu-se să nu-i cadă lui în cap bomba care frământă pământul.

Dacă ar fi posibil acum să plece atacatorul, n'ar mai fi un Rus pe deasupra.

Avioanele merg cu sgomot pe sus dar atunci când cad, ele dau drumul unor sirene care asurzesc pur și simplu, pe cei de jos.

Noi știm ce însemnează atac din avion. Nu-i prea ușor de suportat așa ceva.

Dar și Rușii cunosc ce însemnează a fi atacați de sus.

Chiar dacă nu se aruncă o bombă, singură prezența în aer a avioanelor este suficientă pentru ca nimeni să nu se miște pe tot câmpul de luptă.

Suntem bucuroși. Numai bombardări și explozii enorme.

Ce bine este să fii spectator așa cum este întregul nostru front. Ne vine să batem din palme.

Cu fiecare cădere de avion asupra unui obiectiv, simțim cum ne iese de pe buze un: Așa! apăsât, odihnitor.

Și când sborurile se fac mai rare, artileria începe să tragă violent.

Pleacă dese ori câte patru lovituri deodată dar acestea sunt dela bateria alăturată.

Suieră de deasupra pasările metalice aducătoare de moarte, de nu te mai poți înțelege vorbind.

Exploziile sunt aproape și efectul lor trebuie să aducă ultima lovitură poziției.

Nu-i puțin lucru să fii spectator în acest fel.

Sufletul se umple de o bucurie nelămurită care țrece în toți porii: aceea că potopul de bombe cade pe ei, nu pe noi.

Sgomotul loviturilor este uniform, continuu același, semănător de moarte.

În fund, departe, se aud câteva rare explozii.

Iarăși au fost aruncate în aer vreo fabrică, vreun siloz sau vreun tunel sau, mai degrabă, artileria grea amică a aruncat enormele-i bombe pe țintă.

Plutește totuși, cu toată această magnifică pregătire de aviație și artilerie, o nesiguranță în aer. Cazematele nu pot fi distruse, toate. Rușii au arma ment din abundență. Ele ar fi reduse la tăcere, cele rămase, cu mijloace proprii, fără prea multă bătaie de cap, dar terenul este cel mai mare inamic.

Kilometri întregi de pădure subțire care urcă și coboară pe dealuri desțelenite de proiectile, un pământ pietros, brăzdat în toate direcțiile de tranșee, de amplasamente ale armelor automate și presărate cu cazemate, cele mai multe săpate în stâncă și acoperite cu copaci groși, de cine știe unde, dinapoi, aduși, căci nu există în regiune.

După două ore de năucire a inamicului, atacul pornește. Primele salturi se fac încă în liniște. N'au avut timp, cei care au rămas, să scoată capul. Înaintarea e grea. Legătura între unități se face cu multă greutate. Ajunși însă în fața tranșeeilor inamice, oamenii sunt luați în primire de mitralierele rusești ce încep să tragă furioase. Intervin ai noștri și focul se deslășăie pe întreaga poziție. Au mai rămas destule rezistențe.

Se aude numai trecerea gloanțelor prin aer și fășăitul prin frunzișul ce se rupe. Nu poți vedea de unde trage. Trebuie să ajungi la 50 și chiar la 30 metri ca să observi, pe brânci, sgârbit de pietrișul răscolit, gura largă în lături deschisă ca într'un rânjet, a cazematei. Când se observă de unde trage mitraliera, e bine. Cele mai multe rezistențe cad numai după ce sunt înconjurate de soldați curajoși. Apropiată de flanc sau prin spate, cu câteva grenade aruncate la iuteală, cazemata e redusă la tăcere.

Grenada izbăște exact înăuntru. Pocnet puternic. Câțiva oameni morți și, totuși, cu toate schije, tot mai scapă unii, ei ridică mâinile și se predau.

Nu-ți poți închipui cum, aruncată în grămadă, o grenadă omoară pe unii și-i rănește ușor sau deloc pe alții.

La prima răpăială de gloanțe, ai tendința de a rămâne mereu tîntuit la pământ. Te tărăști înainte de unde să poți vedea, dar nu vezi nimic. Ți-e teamă ca să nu tragă chiar companiile între ele, din cauza înălțimilor care se răsucesc capricios când perpendicular, când paralel pe frontul de atac.

Nu trece însă mult și intervine un sentiment de liberare. Te ridici și mergi. Trec gloanțe cu duimul. Nu te mai ferești. Aștepti să ți se înfigă în braț, în picior, în piept, să cazi, să ricoșeze în cască, dar nu se întâmplă nimic din toate acestea. Mergi puțin cocoșat — pericolul este însă același.

Nu mai când se'ndreaptă câte un snop de mitralieră, te pleci și strângi genunchii, ținând ochii în jos ca să te aperi casca. Gloanțele trec exact pe deasupra. Le simți cum mușcă pământul, cum sfârtecă frunzișul, cum jupoate coaja tulpinelor subțiri. Nu se mai poate face un pas. Nu există gropi. Ar mai trebui să tragă un brandt, ca să te curețe. Și așa, nu se poate sta prea mult. Atunci te rostogolești lateral, spre stânga, unde terenul se apleacă ușor.

Parcă e un șanț dar nu e nimic. 50 m. de rostogolire prin pietre, rădăcini de copaci, răscuciri pe după trunchiurile acestora. Te'nțepă crengi până la sânge, sudoarea curge în neștire pe tot corpul. E cald grozav, masca de gaze te lovește în cap de fiecare dată când te'ntorci, lopata îți rănește soldul; un picior ți se încurcă în lăstăriș. Parc'ar fi o mână care te-a prins și nu-ți dă drumul. Tragi, și nu poți scăpa. Atunci te ridici, cu orice risc și, în sfârșit, scapi. Focul a slăbit. Pornești înainte, numai ochi și urechi, căutând în lături, înainte, înapoi. Răsar capete, multe. Parc'ar n'a căzut nimeni. Dai de un om întins în șanț și-l lovești încet cu piciorul. Se întoarce cu fața în sus, se scoală și ți-o ia înainte. Alții și alții, la fel. Nici un mort.

Sub tipar, la Fundațiile Regale.

Drum stelar

În noapte cântecul porii să unduieze,
Fulgi mari îl însoțeau în sărbătoare —
De dragul lui întâia oară porțile stelare
S'au deschis să-l binecuvânteze.

Pământul îl țineam în mână: stea polară
Și greu azur purta în repede-i scripore,
Iar versul se'nălța în alba răsărită
Cum urcă lujerii de flori în primăvară.

Și-am scris poema, Albă Fată,
În strălucirea clipei ce fugea;
Ți-aduci aminte? fulguia...
Mergeam în vis în Iarnă și spre Niciodată.

RADU PATRAȘCANU

Singur

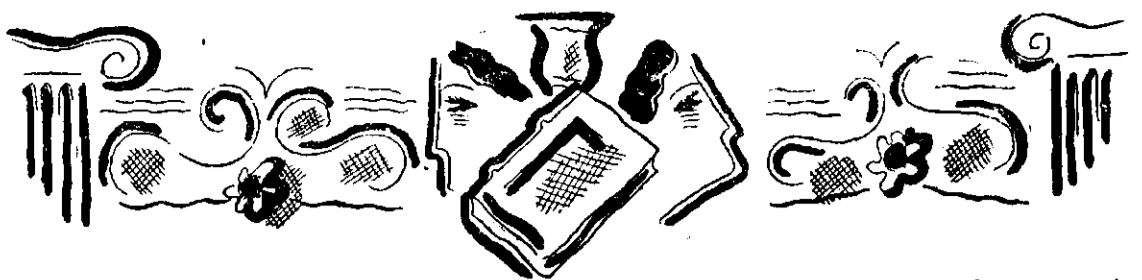
A rămas sărac tot satul
Când vacanța s'a sfârșit.
Ulița s'a pustii
Și'n răscruci, sfârșit e sfatul.

Când pornesc pe drum măhnit,
Dela porți aud oftatul
Tuturor ce-mi știu umblatul
Către crângul desfrunzit.

Azi, mai mult mă ține patul...
Sunt bolnav? Sunt obosit?
Te visez necontenit...
Cum te'mpaci cu internatul?

Eu, sunt singur și trudit...

F. VOICAN

Cronica literară

LA SFÂRȘIT DE AN

Unii și alții își fac această socoteală optimistă: cine nu are răgaz să citească literatură, se informează măcar dela această cară și-au făcut din lectură o deprindere profesională, scriind despre cărțile cetite. Sau cel puțin odată pe an, la sfârșitul acestui calendaristic, caută prin reviste, amanahuri, sau în ziarul cu publicitate festivă și copertă în culori, bilanșul anului literar, paginat după un ceremonial fantezist, de obicei în urma anului agricol sau judiciar și uneori, din întâmplare, chiar înaintea celui sportiv.

Bilanșul literar de sfârșit de an are ceva de aerul unei prinosi în care se pariază pe șanse, că însul cumsecade, adică tot românul: dumneața și dumneații și dumneații s. a. m. d., cuprins de o generozitate sârbătoarească și de un îndemn comunicativ, ar vrea să știe „ce mai e cu literatura noastră”, să dea și el o rață pe acolo, ca unul ce nu s'ar putea dezinteresa de așa ceva fără ca simțul său de cuviințioasă răspundere solidară să nu suferă. Cam așa cum respectabilul conu Leonida, dintr'un îndemn probabil asemănător, își va fi pofitit consoarta, cu vorbele memorabile: „Hai și noi pe la revoluție” — care, știa ei bine că e treabă de zurbagii făcăcătăi.

Gestul conului Leonida era un gest de sociabilitate. Cine se interesează candid și cuvințios omenește, ca el, de un lucru atât de respingător cum este revoluția de ce nu s'ar interesa și de literatură? O carte este doar, și ea, un lucru care îți se înfăptuie. Preferința cititorului alege întâmplarea dintre așteptările și apoi cartea dintre cărți, spunând: asta îmi place, cealaltă mai puțin etc.

Officializarea acestei deprin-

deri se cheamă critică literară. Tristul privilegiu al criticului constă din argumentarea cu ochelarii pe nas a unor încuviințări sau refuzuri pe care gestul cititorului neprofesionist le prefigurează spontan, aruncând pur și simplu cartea la coș, sau punând-o la loc în bibliotecă, după lectură, pentru altădată. (E adevărat că cea mai mare parte a întâmplărilor din literatură favorizează solemnizarea atitudinilor: critice, respectabilitatea menținută grăbiu între bunăvoiața condescendență și severitatea acră).

Faptul constitutiv de literatură este împrumutul, intrapătrunderea, corespondența. Altele sînt: tradiția, puterea de sociabilitate a literaturilor. O carte face inutilă o sută de cărți și posibilă, necesară chiar, apariția altor o sută. Înătură o modă și orelază un alt fel de a privi lumea care va rămâne mai departe, și după ce moda acestui nou fel de a vedea va pieri la rândul ei înlăturată.

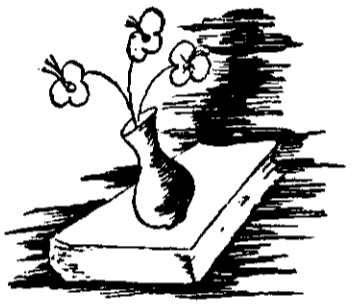
Tradiția literară acumulează negreșit un capital impunător care se cere mereu sporit, — simpla consumare a rețențelor lui generoase nefiind de ajuns pentru îndreptățirea unei cariere literare. Dintr'un scriitor mare, să-i zicem Flaubert sau Proust, se poate localiza cu talent și slăruință (termenul e aproape pleonastic, slăruința fiind de esența talentului iar talentul fiind și slăruință), câte un scriitor minor a simțit pentru nevoia și pe măsură experienței literare autohtone. Dar nu trebuie să șapere pe nimeni, că unii se scotocesc mai în câștig să recitească Educația sentimentală sau în căutare timpului pierdut, în versiunea originală a lui Flaubert sau Proust, decât în aceea mai mult sau mai puțin aminti-

toare ale epigonilor realiști și psihologiști.

Tradiția înseamnă mai ales ceea ce se transferă, se dă mai departe, ceea ce durează — în amândouă înțelesurile cuvântului: ca fapt constitutiv al unei forme instituționale (literatură) și ca posibilitate sau șansă de a continua, în același timp. Adică, în literatură oamenii și operele lor care lasă a se înșelege că viața nu se deagata și odată: pentru totdeauna. Aceia pe care odată ce viața i-a format, dându-le aceea ce le putea da, adică șansa de a privi cu ochii lor, în ei înșiși și dincolo, în lumea lui Dumnezeu și-a oamenilor, s'au apucat să o formeze ei, să o dea la rândul lor, dar nu să o restituie negustorește, ci să o dăruiească însuși, cu sentimentul de recunoștință al celui a adevărat generos, care din ce de ce simte mai îndatorat.

Deceea, cred că ceea ce s'ar cuveni să ne intereseze în judecarea lucrului literar este puterea lui de sociabilitate, mai mult decât valoarea operelor determinată din perspectiva unui absolut critic, pe care umorul gustului exersat și melancolia vocației de cititor resemnată prin obișnuința profesională, o favorizează deopotrivă.

MIHAI NICULESCU

CANTECE NOI

Ne vedem de drum...

Stând de vorbă mai zilele trecute cu un matur și foarte înțelept camarad de reacție, unul care a văzut și a trăit multe, am auzit din gura lui câteva cuvinte care mi-au dat de gândit. Imi laud vote de aceea, să le reproduc mai la vale și să zăbovesc o clipă pe marginea lor. Anonimatul celui care le-a pronunțat, e mai bine să-l păstrăm, nu pentru a menaja cine știe ce susceptibilități, ci pentru a nu introduce în discuție date și oameni care în fond vor să rămână laoparte, academice.

Imi spunea prietenul meu: „Să știi că te admir pentru lupta pe care o duci la „Căntece noi”, nu atât pentru realizările, care în ultima analiză ar putea fi criticeabile uneori, ci pentru curajul pe care-l ai, de-a lua în piept țafnele și inamicțiile atâtor poezii care-și văd numele sau pseudonimul gratulată cu „nu”. Drept să-ți spun, eu n'ași fi avut curajul acestuia!”.

Și poate că prietenul meu are puțină dreptate; spun asta, după un an și ceva de drum, după ce am căutat să mă apropii de aici, spre tot ce mi s'a părut mai valabil și mai pur în tânăra noastră poezie. Ușor de tot n'a fost. Căci au venit și ambițioșii, intrigantii gălăgioșii, fanfaronii, care nu știu și nici n'au să știe vreodată ce înseamnă arta de a munci un vers. Alături de cei buni și puțini, ei au sosit după un refuz care n'a fost decât o urmare logică a producției lor, cu un cor de sberiete și injurii, nu numai la adresa noastră, ci la adresa muncii desinteresate și cinste, pe care o depun alături de noi toți acel cară apar în aceste coloane. Desigur că prietenul nostru a avut partea lui de dreptate: pentru truda prin care noi niciodată nu am căutat să ne ridicăm pe noi, au venit gurăvii sterili și au pornit neprietenescul lor iureș de țipete, pe care au căutat să-l întituleze pretențios „critică” și „obiectivism”.

Dar nu ne-au impresionat și nici nu ne-au supărat, pentru că în ei vorbea nu

poesia, ci veninul. Și am spus-o de atâtea ori: noi facem casă bună numai cu poezia, cu adevărata poezie a lui „totdeauna”. De aceea, pamfletele și scrisorile, părările anonime sau „binevoitoare”, aplauzele ironice sau fluerăturile străzii lirice nu ne interesează prea mult. Luăm act de ele, și atât. Călea noastră este cea pe care ne-am fixat-o când am

Până unde...

Am zăbovit sub genele închise,
Când liniștea albastră ngenunchiază
Pe fruntea albă a atâtor vise
Ce torc lăstunii clipei ce'nseriază.

Pe drumul singur, am rămas cu vântul
În străjuiri de albe rotocoale;
Mi-am odihnit cu veacul lui cuvântul
În reveria cuiburilor goale.

M'am adunat cu zâmbet și vedeni
Toilag subtil singurătății mele
Și mă aștern cărare de vecernii
Ce cresc în tremurul atâtor stele!

E lungă calea! Pas adânc de soartă
A adormit cu capul plâns în unde,
Cu mână oboșită bat în poartă
Și te întreb — mărunta — până unde?

MARIA CONSTANTINESCU-PITEȘTI

Căutare

Ca trestiiile m'am umplut de vânt
când ai venit — și n'am știut de unde-
i atâta aur și atâta cânt
care plutea'n adâncurile undei.

Parcăși fi fost o mlaștină în care
te-ai îmbăiat până la sănii goi,
iar urma adâncită de picioare
se vede clar în suflet ca'n noroi.

Și-acuma, când din nou va bate vântul
iar soarele se va culca în văi,
— n'o să mai știm de apa și pământul
sau numai noi ne-aprindem cu vâp.

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

— A cerut masa, dar trebuia să vie la amiază. Persoana care mi-a achitat abonamentul, mi-a plătit numai pentru dejun. De altăce, azi chiar se isprăveșe.

— D-ta știi cine-i omul din sală?

— N'am onoare să cunosc astrei de clienți.

M'am uitat atunci țintă în ochii birtașului și cred că privirea mea spunea multe. Mi-am domoicit totuși revolta, sorbind până la fund panarul cu vin de pe masă.

— Ascultă, domnule patron. În școlile noastre este prețuit tare mult unul kminescu, poet mare și vestit ca un ministru.

— Poate este dumnealui, rânji stăpânul.

— Nu, Ala a murit acum vreo jumătate de veac. Dar în viața a rătatit de multe ori tot așa de bonnav și nemăncat și nimeni nu-l ajuta, oșei astăzi nația se fălește cu el. Tânărul acesta a scris și el poezii frumoase pentru bucuria noastră și-apoi, numele lui începe tot cu E... knășescu. Artur knășescu îl cheamă. Nu-i vina lui c'a întârziat. Poetii, ca și păsările, apar numai când îi razbește soamea. D-ta pari un om de treabă. Hai, fă un gest mare și trece-i bidul dela pranz la masa de seară. Nu-l lasă să plece flământ. Poate ai ascultat și d-ta vreodată, cântecul acela: „Cruce albă de mesteacăn!”

— Cum nu, chiar orchestra mea îl cântă.

— Ei, să știi că este făcut de clientul acesta al d-tae.

— Dacă astăia stă chestia, îi dau, cum să nu. Eu nu m'am opus, ziceam numai...

— Și încă ceva, mai dă-i și un pahar cu vin dea mine și te rog nu-i spune ce-am vorbit noi. Nu-l întreba nimic și vorbește-i domol, ca unui irate suierind.

Birtașul înclină de câteva ori capul, destul de fâstăcit, apoi se depărta cu fața stacoaje și zămoțoare, ca o lună pună. Am văzut cum l-a purtat cu ceremonie la o masa, întrebându-i ce dorșie.

— O supă cu găluște, a rostit cu sfială poetul.

Privirea lui devenise neliniștită. Nu știa ce să creadă. L-am urmarit mult timp, cum rupea osăcat cu mâinile osoase miezul auz al panii, cum șauca cu atenție în limba, sorbind rar, ca după o țepă, simțindu-se sa ne cat mai corect, cat mai neogat în seama.

Un fluierat de tren se auzi dinspre gară. Larma din incăperie începea să se ostoiască, până și guraivete ce lângă mine pasărau o tăcere ciudată; poate, din instinct, priceuseră ceva sau, probabil, erau oosite de alcool. Pe auzul păsărilor se profia, uriașă umbra poetului și sârmana însoțitoare părea ca se încina și mulțumește unui Dumnezeu nevăzut.

De-atunci au mai trecut m ulțiani de mizerie peste trupul de mucnic al poetului și iată, această întâmpare din cartierul gării mi-a revenit oamăntare cu stăruitoare intensitate, zilele trecute când moaștele lui Artur Enășescu au fost coborite în mormânt.

Așa a trăit nefericitul miruit al muzeor, o bună parte a vieții, vagabondând în zdrențe pe ulițele Bucureștilor, eșind în calea oamenilor când era răzbit de foame și fugind apoi de ei. Un impuls morbid îl răcea să nu stea locului, să rătăcească mereu, asemenea unui câine de pripas, în căutarea unei bucăți de pâine, a unui culcuș. Îl găseau paznicii prin parcuri, îl batjocureau femeile de stradă și de multe ori dormea noaptea în becurile poliției, la un loc cu toți răufăcătorii.

Vreme îndelungată, acest înzestrat cântăreț, și a dus crucea poeziei, pentru toți poezii nefericiți dinaintea lui, pentru toți cei cari vor veni după el.

Eu nu l-am cunoscut în epoca de lumină, când viața îi deschidea aurițele porți ale gloriei, — când duduiile cohete se simțeau măgulate de atenția lui.

Se spune că a fost frumos ca un arhanghel. Urstătoarele îl binecuvântaseră la naștere cu daruri minunate, pentru a face din el un om fericit. Fecior de boer, a dus o copilărie fără griji, a avut puțință să-și însușească o educație aleasă, o cultură temeinică. Și-a continuat studiile la Paris

Sărmana umbră a poetului

(Urmare din pagina 1-a)

unde a luat chiar un premiu al „Feminei”, pentru cea mai inspirată baladă a lumii.

La cafeneaua Capșa de odinioară, unde se decretau valorile artistice, era răsătatul coniraților, iar prin cenăciurile literare și revistele „Flacăra” și „Convorbiri literare”, poeziile publicate vesteau un mare talent.

Cei cari l-au cunoscut pe atunci, afirmă că Artur Enășescu era un tânăr înalt, mlădios, cu ochi scăpărători sub fruntea lată, îmbrăcându-se cu o eleganță, cum nu mai era altul.

Că avea într'adevăr talent și o inspirație tumultuoasă, menită să sturde de ca un mânăz pe câmpul literaturii noastre, putem ghici din aceste câteva strote, desprinse din „Tiganca”:

E Rița, fecioara cu ochii sprințari,
Cu săni ca de piatră,
Născută'n a.aul a zece cobzari
Regină pe șatră.

Aprinsă-i năframa ce-i futură'n vânt,
Răd galbeni în plete;
Când trece c'un zâmbet, zvârl cușma
n pământ

Nomadele cete.
Când naște sub corturi un
cânt legănat

Și-un zvon de sandale,
Cu patimă cruntă ciocanete bat
In vechi nicovale.

Ea joacă sub vauerul strunei prelung
La jocuri sărace,
Și razele lunii fința-i străpung.
Ca sute de ace.

Ușor se mlădie, rotește pe loc,
Dând chiot s.ubatec,
Și pare piciorul ei sprinten în joc
Atins de jărătec.

Dispare'n vârtejuri, sar banii pe săni,
Loviți de furtună;
Și geme ca vie sub meșiere mâini,
Lăuta străbună.

Prin acest gen de baladă, prin avântul său nestăvilit, Artur Enășescu era poate sortit să fie poetul care să nemurească pe eroii de baladă ai răboiului de astăzi. Din nefericire, marile frământări din afară nu mai puteau bate la fereastra întunecată a sufletului său.

Ajutat de cultura ce și-o făcuse prin școlile a scris și poezii filosofice, continuând tradiția dela Eminescu și Cerna.

Să se fi supărat oare Cerul că poetul ajunsese cu îndrăzneala gândului până la negarea dumnezeirii?

Deodată totul s'a năruit. Zeii supărați l-au scos din rândul oamenilor și ca într'un basm urit, Artur Enășescu a devenit vagabondul în zdrențe, așa cum l-am văzut noi. În zadar familia și prietenii au încercat să oprească mâna destinului, căutându-i vindicarea ce nu mai vanea, internându-l prin sanatorii de unde bolnavul evada mereu. Sufletul nomad al poetului nu se simțea în voce decât hoinărind pe străzile Capitalei, să-și împlinească până la capăt urșita.

În faptul serii, se vedea umbra încovoiată a poetului, ștergându-se de ziduri, îndreptându-și pașii mereu spre același loc unde strălucise atâtă dată. Acolo, în colț la Capșa, pândea ceasuri întregi eșirea prietenilor, pen-

tru a cere un ban sau o țigară. Fața nerasă, suptă de lipsuri și boală, se străvezea spectrală prin cristalul cafelei; ochii apăreau scrutători, înflorând pe scriitorii dela mese.

Dintre toate biografiile nefericitorilor cântăreți ai lumii, cunoașteți dv., un destin mai tragic, mai bizar?

Artur Enășescu i-a depășit pe toți, prin intensitatea suferinții, prin perpetuarea în timp a mizeriei. Nenorocul s'a abătut asupra lui în plină putere de creație și dacă, vr. odată a putut să-și dea seama de toate câte ar fi putut să realizeze, desigur că a suferit însutit mai mult decât oricare muritor.

După acea întâlnire, din restaurantul din preajma gării, atrăgând atenția în niște articole de ziar, un profesor din T. Severin, fost coleg al meu de facultate, a făcut o colecție printre elevii de liceu și mi-a trimis o sumă de bani pe adresa revistei „Viața Literară”.

Câteva zile în șir l-am căutat pe Artur Enășescu să-i înnănez banii, dar parcă intrase în pământ. Un confrate m'a îndemnat să-mi îndrept cercețările către anumiți boemi, dintre acei cari-și înecă prin bodegi amarul visurilor frânte.

Într'o noapte, în fața unei sticluțe cu vin am găsit pe unii poreclit „regele sprituului” care, spre uimirea mea, mi-a răspuns cu limba greoaie:

— Pe Enășescu îl cauți? Păi, e găzduit chiar în palatul meu. E strașnic de răcit și zace în pat.

Mi-amintesc că după ce am răcăcit câteva timp prin uliți periferice, undeva, într'o cocioabă, jumătate îngropată în pământ l-am găsit pe Artur Enășescu. Era într'adevăr în pat și a primit banii cu un semn vădit de satisfacție, și auzind că provin dela tinerii lui admiratori, mi-a dat câteva rânduri de mulțumire pentru ei.

Prin ce capriciu al scartei se mai ținea licărul de viață în trupul acela schizetic?

Am discutat atunci destul de normal cu poetul nostru, într'un decor tragic și grotesc, în timp ce „regele sprituului” își ținea pentru sine lungi discursuri despre nedreptățile sociale.

Oare unde sălășluia sămânța ascunsă a boalei lui Enășescu și de unde încespa întunecarea? Iată o taină pe care, mi' nchipui, că n'a aflat-o nimeni.

În ultimii ani, într'adevăr, Artur Enășescu n'a mai fost văzut pe străzile Capitalei. Era internat în Sanatoriu din șoseaua Giurgului, iar „Casa Scriitorilor” îl servea o penie pentru întreținere.

Acolo l-am vizitat, acum trei luni, să-i dau niște ajutoare: suplimentare dela „Societatea Scriitorilor Români”.

La pavilionul No. 6 de bărbați, nimeni nu-l cunoșta, a nimeni nu auzise de poetul Artur Enășescu. Destinul îi juca reghiu până la capăt. Am întrebat multă lume, până când o tânăra infirmieră mi-a răspuns:

— Poate o fi acela cu tichie neagră în cap?

— Cheamă-l, te rog, și pe acela.

Intr'adevăr a apărut Artur Enășescu, dar așa de îmbătrânit, încât mai să nu-l recunosc nici eu. Purta o bască neagră pe capu i chel, iar pe sub halatul de spital, se putea ghici starea de slăbiciune. Cred că nu m'a mai recunoscut, totuși s'a arătat tare bucuros de ajutorul primit și într'o franțuzească impecabilă mi-a spus:

— „Voi avea de acum tutun. Mâncarea o fi ea necesară, dar în zilele când pot să-mi cumpăr țigări dela cântină, mă simt mulțumit ca un priet.”

La plecare mi-a întins, cu mare efort, o mână de ghiță și am presimțit că ființa pământescă a poetului se apropie cu pași repezi de marea trecere.

În ziua de 4 Decembrie 1942, peste ultimul act al tragediei lui Artur Enășescu s'a lăsat cortina de pământ.

La citirea rândurilor prizărite prin ziare, vestind moartea poetului, unii dintre confrăți, aducându-și aminte că nu i a mai văzut umbra încovoiată pe străzi, vor fi exclamat cu uimire:

— Dar, parcă Artur Enășescu, murise mai demult!

Iar alții, vor murmura cu compătimire:

— Bine că s'a îndurat Dumnezeu!

Cunoscuții ce l-au ocotit câte odată cu înfiorare (și câți dintre noi n'am făcut ac'asta?) pot să fie bine îndreptințați că Artur Enășescu a murit cu adevărat și umbra lui nu va mai tulbura pe nimeni.

Albatrosul ce a stat atâția ani zăvorit în cușca de lut și-a deschis în sfârșit aripile, a aruncat o ultimă privire pe pământul unde a fost batjocorit, apoi s'a pierdut în largul nemărginirii.

Pentru societatea în care a suferit acest poet de talent, a rămas o sfântă datorie: o ediție completă a operilor sale și poate la căpătâiu un semn creștinesc de piatră pe care să se sape adânc pentru viitorime aceste trei cuvinte: Sărmanul Artur Enășescu.

CONSTANT I. COSMA

I. VALERIAN

ALB și NEGRU

de DAN PETRAȘINCU

Cu ce bizar sentiment de responsabilitate m'am trezit a doua zi, după cele câteva ore de somn, pe lângă infuză, imensa bucurie a darului acesta pe care mi-l făcuse Cora! În dimineața târzie, totul mi se părea schimbător, strein; eram răspunzător pentru orice: pentru firul de iarbă care creștea timid în gâștră, alături de tulpina unei flori și pentru întreaga existență, de azi încolo, a Corei; pentru soarele care lumina pe cer și pentru aerul pe care-l respiram; pentru sănătatea Corei și viitorul nostru, al amândurora... Lumea, oada și cărțile, nu mai aveau glas, zăceau în jurul meu reci: în altă parte imi era acum întreaga atenție — atenția inimii — și înălțatul gând, înălțatul necesitate, în goșul ce mă înconjură, a fost de a o vedea pe Cora — de parcă ne pândea o primejdie, de parcă nu m'aș fi despărțit de ea, acum câteva ceasuri...

Acest sentiment nu m'a mai părăsit niciodată. Acum, când retrăiesc întâmplările anterioare, imi vine să râd în tristică mea fără leac: cât de... nostime au fost ele, față de tot ce a urmat. E ca un început sburdănic, cu pași de menueț, al unei muzici care treptat se transformă într-o sună învolburare, iar la urmă capătă accentele stridente ale dezastrului. Și cum se schimbă înțelesul oricărui început, dacă îl judeci din perspectiva — întorsă — a finalului! Pentru mine, toate anăunțurile acestea au un alt înțeles, dintr-o lume de sensuri abia mai târziu revelată. Mă scald în ole cu voluptatea omului care și-ar visa epoca de aur a existenței sale — pentru că astfel au fost! — dincolo de melle turburări ale momentului. Retrăindu-le așa, în tot „realismul” lor de atunci, nu le-am știut nimic din nostalgia lor puritate. Desigur, dacă n'ar fi fost ele, n'ar fi putut urma cele viitoare: dar cât de altfel trăiești unele lucruri, în aparență pregătite după toate legile evoluției. Fiindcă din momentul în care Cora a devenit... soția mea, toate se îmbracă în alt vestmânt, devenind ceva absolut deosebit de întâmplările începutului...

Prin urmare, soția mea, așa am simțit-o din clipa aceea până în ultima zi și niciodată n'a existat între noi, în viața aceea meschină, care macină sufletele. În privința forme, or — ce ar fi trebuit să se împlinească deia sine. Dar Dumnezeu n'a voit așa, Cora mi-a rămas până la urmă o soție cunoscută prin moarte — și nu e acesta cel mai sfânt legământ, cea mai mare dintre formele pământiești? (Este aproape verosimil — mă gândesc acum — cât de puțin superficială era Cora, în simplitatea ei. Nimic nou din romantismul închipuirilor de adolescență, cu nunți și baieri fastuoase, a fetelor de vârstă ei. Cora a fost, întotdeauna, de o sobrietate care mă depășea aproape pe mine. De unde a învățat ea această școală înaltă și simplă a nepăsării pentru forme? Fată crescută în pădure, de-acolo și-a luat tu marile exemple ale inimii, pe cari eu n'am fost vrednic să le urmez!)

„Aventura”, cu părțile ei nelămurite, rămase în urmă, depășită și abia mai târziu — în scurtul intermezzo de pace, când ne permiteam un mic bilanț al trecutului, înțelepțeste, ea capătă un anumit înțeles; o tachi-am, aducându-mi aminte ca de o pustie nevinovată și rădeam amândoi... deși simțeam un ghimeț în inimă.

Pentru moment, însă, n'aveam timp de recapitulări. Incepă anotimpul acela violent în contraste, de beție și de căută, de lăcomie și de istovitoare bucurii, cu dimineți pumburii în melancolie toamnei — când fiecare frunză vestește căzând lent la pământ era un cumplit semnal, când îndărijirea de a înfrânge dușmanul nevăzut din noi ne mîna pe noi înșino, când chinuțoarea balanță și a morții, a dorinții și a dragostei, ne ridica în sus, în amestecare intensități, sau ne cobora jos, în adâncime deznădejdi... Două luni, până la despărțirea cea mare, două luni nesfârșite și totodată cât o singură noapte, mereu inedite și repetându-se cu tăria unei aceleaze obsesii, încheindu-se neconștient cu aceeași panică a bolii care ne mîna existența. Două luni de exasperare, de reveniri mîndre și de jurăminte topite într-o simpă îmbrățisare... Și chiar, desori, acele despărțiri egoiste, crunte, ale trupurilor cari violau să se păstreze numai ele, numai ele în ciuda oricărui „nobilit” sentiment al dragostei, în aparență altruistă... Dar peste toate, prin toate și deasupra tuturor, sentimentul unei legături care depășea chiar dragostea, care își avea rădăcinile în cea complicitate specială a oamenilor uniți în ideea morții, cu un fol de despărțire pentru tot ceea ce făcea parte din lumea de dinpreună a întâlnirilor noastre...

Am găsit-o pe Cora în curte, robotind de-ale casei, într-un capot, cu un farmec casnic de gospodină vrednică. Cât m'a înduioșat imaginea aceasta, care întruchipă viitorul, răspunzând exact gândurilor de pe drum! Când m'a văzut, s'a apropiat liniștită, cu pasul neșovăind, fără tresărirea pe care o așteptam, și la băgătuile mele a răspuns ceva, un cuvânt și un zâmbet de tandrețe reținută, dându-mi apoi un scaun. O singură schimbare mi se păru că observ pe obrazul ei — dar, ce ciudat, în loc de așteptata căldură, în sprâncenile care se arcuiseră parcă mai accentuat și în gura puțin strânsă, am văzut semnul unei... răceli interioare, ca a unei atenții spre ceva străin... și apoi privirea căpătase o nuanță de bătrănicos, ca urma unei suferințe încă proaspătă...

— Ce faci, cum te simți? m'am precipitat, într-o șoaptă în care aș fi dorit să se afle mai mult conștiința celor petrecute decât teama, grija asta blestemată din cauza expresiei sale neliniștitoare. Intr'adevăr, chiar de la început dușmanul nostru nu ne-a cruțat, mînjind însăși bucuria primelor expansiuni. El își afirmase prezența îndată după plecarea mea — imi spuse Cora numai decă — și cu o violență care o derutase. Era mai grav decă își închipuise, avușese o criză...

Fără să mai cer amănunte, m'am oferit să-i cumpăr cu injecțiile pe care eu nu și le făcuse, însă Cora — cu o neașteptată tresărare de mîndrie — mă refuză. Incurcat oarecum și neștiind cum s'o menajeze, am vrut să-i explic că de acum încolo n'aveam nici un rost... reticentele de ordin bănesc și de orice ordin — fiindcă... tot ce era al meu era și al ei; dimpotrivă mă simțeam într'un fel dator s'o îngrijesc, pe ea care numai din vina mea se îmbolnăvise sau în orice caz își agravase boala... Dar Cora dădea mult din cap, arătând că nu vrea să înțeleagă teate savantele mele motive. Atunci i-am luat mâna înduioșat și sărutându-i-o pe furis, am spus: — Cora, nu crezi că ai nevoie de sănătate, de azi încolo, pentru... noi?

Și-a retras mâna repede și, privind înălțuri, a făcut — puțin șuerat: — N'am nevoie nici de sănătate, nici de... nimic!

Am tăcut, jicnit. Toată această atitudine aspră și hotărâtă, de când apărusem lângă ea, începă să mă nerveze. Deodată mi-am adus aminte cât de falsă era situația noastră! — Iată, Cora aceasta din fața mea era și nu era totuși Cora de ieri, Cora de alaltăieri... dar cum de nu arăta nici o emoție nouă? cum de nu puteam vorbi de alte lucruri? când întâlnirea ar fi trebuit să se petreacă... vijelios, plină de înălțatele acelea dălcioase... însă nu, Cora și cu mine — perfect echili-

brați, ca doi gospodari — stam unul în fața celuilalt și ne... târguim! Să fie numai din pricina „crizei”? — o privi bănuitor Recapitulai la repezeală trecutul apropiat și mă înfiorai la gândul că poate Cora nu fusese decă... o socoteală, un calcul lucid — din mîndrie. Dece nu-mi vorbea de căsătorie, de felul cum ne vom duce de azi încolo existența, de planuri de viitor, așa cum ar fi fost firesc într-o astfel de situație? Era posibilă o astfel de monstruoasă? Să fi făcut gestul, Cora, numai pentru a-mi demonstra că n'am avut dreptate, că am fost un rău, un nebun, un meschin? Răceala ei era de-a-dreptul insultătoare. Cora nu arăta nici regretul acela special, nici spaima... era prea fermă în toate reacțiunile ei de acum, și chiar puțin disprețuitoare, ca omul care a făcut o jertfă importantă, pentru a potoli orgoliul cuiva... al meu, cu cel ce o putusem considera „responsabilă”.

Am devenit slab în lăcărarea acestor gânduri și am simțit nevoia s'o întreb, copilărește de neîncredător în puterile mele: — Cora, tu mă iubești?

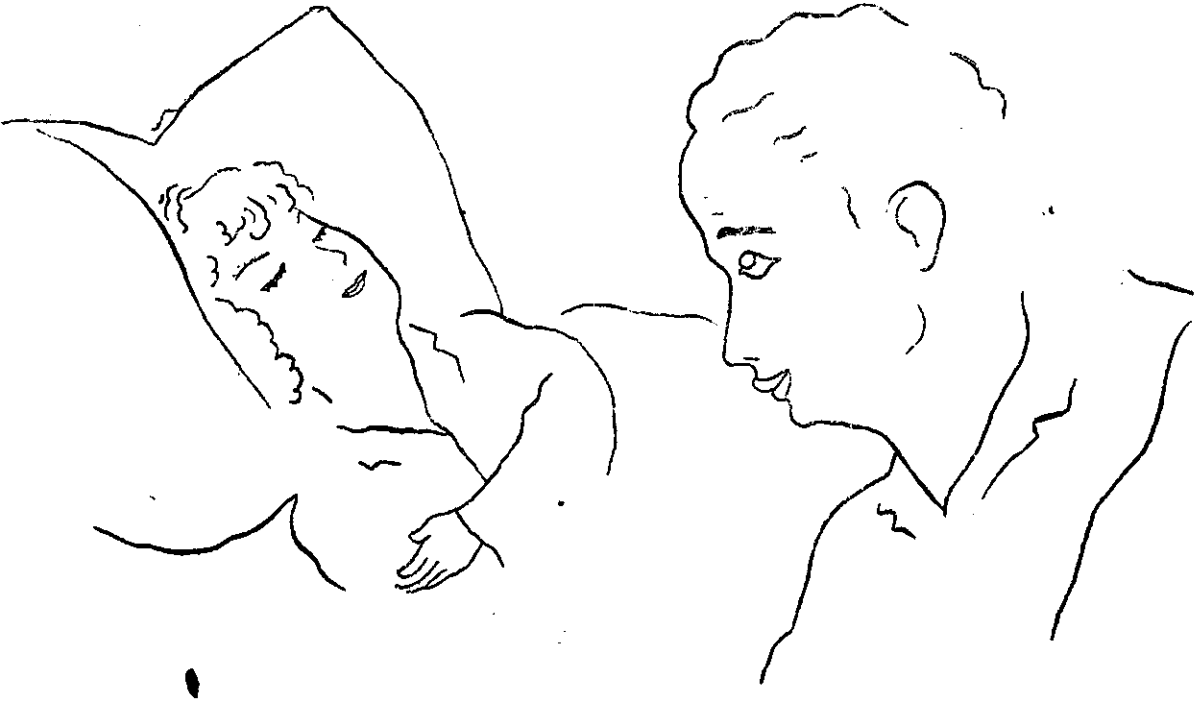
S'a întors și m'a privit cu o lumină rea în ochi, contrazisă însă de grimaza de tristețe a gurii. Expresia ei cuvânta: „Vrei poate să-ți demonstrez din nou?” și m'am fâstăcit ca un adolescent care ar fi spus o prostie unei femei cu experiență. În tăcerea stăjenită care a urmat, Cora n'a încetat să se agite încoace și încolo, intrând și ieșind din casă, ignorându-mă. Am

insă degeaba, n'am reușit s'o cîntesc, nici acum nici mai târziu. În asprime sau în moliciune, ideea rămănea ca un substrat intact spre care nu puteam pătrunde nici cu violență, nici cu forță. Ultimele ei cuvinte arătau, însă, o astfel de descurajare, o astfel de moleșală, încât m'am îndărit, am ridicat glasul, am dat cuvintelor un timbru din ce în ce mai cald, mai convingător, țesând o întreagă plasă de imagini frumoase în jurul ei, înălțurând stavilele, luminând ungherele, zugrăvind un tablou vesel — al viitorului nostru — entuziasmându-mă cu însumi la închipuirea care prindea realitate în spațiu.

— Dacă începi cu resemnarea de acum, Cora, înseamnă cași o sinucidere. Pentrucă totul, în boala asta — o știu și tu — depinde de voință. Ce-i asta! Revino-ți în fire, nu te lăsa influențată. Viața e o luptă — atât de puțin ești înzestrată pentru ea? S'ar părea că nu vrei să trăiești. Nu te leagă nimic de viață, Cora? Atât de puțin mă iubești? Nu vrei să trăiești pentru mine, dacă nu pentru tine?

— Ba da, Mihai — a plecat capul și în tremurul bărbiciei care prevestea plânsul am regăsit-o pe Cora fetișă și am primit-o recunosător — dar simt că dacă... nu ne despărțim, o să fie rău de noi...

Am întrerupt-o cu o exclamație de indignare. „Să ne despărțim!” Nu, nici o clipă nu trebuia s'o mai las singură — vedeam acum — o s'o țiu numai lângă mine,

avut timpul să cuget și să înțeleg starea ei reală. Am prins-o la un moment dat de braț, n'am lăsat-o și mi-am impus voință — să vorbim cele ce voiam eu. Ce gânduri avea, se pregătise să fie a mea... cu totul? (În sinea mea, eram totuși contrariat: eu trebuia să insist asupra acestui lucru?) Iată, când va veni mama ei — peste două săptămâni — o să mă prezint și o s'o cer după toate regulile etichetei. Până atunci să se îngrijească și...

— Tu, să mă ceri pe mine? Deia mama? exclamă Cora, smucindu-se. Și fiindcă nu reuși, începu să rădă. — Ha, ha, ha! Pe mine, să mă ceri!

— Cora, ce înseamnă râsul ăsta? am replicat, serios. — Dar nici nu mi-am terminat școala! Și ce... motiv ai să aduci?

— Cora, așa vorbești? Glasul meu trăda ezitare, incurcătura. Avea o cruzime iaia asta, o nepăsare... Care... motiv, decă cel că ne... iubim? (Avea dreptate Cora, abia acum mi se deschideau în față dificultățile... dar atunci ce făcusem, ce se va întâmpla? Și ea? Și ea?)

— Nu Mihai, nu se poate... reluă Cora peste puțin, de astădată cu glas dezarmat.

Fiindcă e vorba de altceva: până nu mă fac bine, nu vreau să-ți devin o povară...

Ah, așa? Bine, bine, dacă e așa — am răsuflat ușurat — pentru asta avem noi leac. Înțelegem și acest romantism al ei, cam exagerat e drept, fiindcă ce altă fată ar vorbi astfel, acum... dar e o copilărie trecătoare — și apoi, s'ar putea însăși departe de mine? n'ar suferi de dor... și eu... amândoi... ce ne-am face?

pentru a-i reda încrederea în viață, curajul — ce e mai frumos decă o unire cu sentimentul acesta al sprijinului reciproc, să fim tari împreună, să luptăm și să învingem amândoi, în fiecare zi, în fiecare ceas... Cora, tu mă înțelegi? Iți dai seama?

Da, înțelegea, creștea și ea lângă mine, în cuvintele acestea mari spuse cu o anume voluptate... În cele din urmă, s'abateră de la subjugă, o simții înfiorind, obrazii i se colorară, ochii îi scipiră mai luminoși, părea gata să sburde, uimită, proaspătă. Repede, cochet, m'a sărutat pe păr, din mers, apoi — revenind — a răspuns cu același elan, la diapazonul înalt la care o atrăsesem: — Iți mulțumesc, iți mulțumesc Mihai! Da, Mihai, să-mi vorbești mereu așa, imi face bine... am fost rea, egoistă... De-ai fi mereu cu mine, m'aș vindeca numai prin vorbele tale... iartă-mă, — mi-e rușine, lasă-mă!

Acum, deaba acum regăseam complicitatea dulce după care tânjiseam, așa fi îmbrățisat-o, însă eram în văzul lumii, în curte, și mă mulțumii doar cu o mângăiere... la care tresări întreaga. La un moment dat, totuși, am reușit s'o sărut și atunci ne-am desprins speriați de flacăra care svăcnise în noi... ne-am privit inter... și ne-am dat seama că tot ce vorbisem, tot ce făcusem — asprimea ei și jocul indiferent al vederii, schimbul arțagos de cuvinte și împotrivrivire, nemulțumirea aceea mocnită și chiar efuziunea mea dela urmă — nu încercase decă să ascundă ceea ce țipa în noi, ceea ce cuvânta o limbă directă, neprefăcută... și Cora a fugit în casă fără un cuvânt, închizând ușa...

Album „Convenția dela Paris”

Motto:
Această relicvă a fost găsită la
„Domoazela Măriața” de către d.
Mihail Jora.

I

Bonjour!

Dimineața plină se ridică,
Nimeni nu visează războare.
Ca o corfă plină se ridică
Peste cap, cumplită războare!

Cerul se frământă ca un șarpe,
Parcă stă să plouă, parcă nu...
Simte primăvara că un șarpe
Se strecoară n „parcă” și în „nu”...

Din pridvorul casei, mînios,
Se aruncă n sea Jupân Guliță.
Știe Iașuntreg că-i mînios
Pentru-o Jupaniță, azi, Guliță!

Și așa, cu gându'nveninat,
Mare n bărbăție: calu-i sur!
Strănge-n mână frăul, — s'a jurat:
N' „O” s' „O” mai salute cu... „bonjour!”

II

Souvenir

Albumul colorat în violet,
Împrăstie n salon melancolie.
Cu capu'n mâini, alături, un poet
Închide ochii, dus de reverie!...

Dar pași — atotputernice stăpâne
Se-aud cum vin grăbiți de-afară.
L'ndemnul muzelor păgâne,
Din brău, el scoate-o călmară

Și scrie pe albumul violet...
Stăpâna o dulceată-i dăruiește
În timp ce scrisul de poet,
Transfigurată'n șoaptă îl citește:

„Cripești draguța mea,
Parcăi fi o turturea
Și ca semn de prețuire,
Iți declar — parol — iubire!”

III

Une soirée à Madame Kiritza de Jassy

Orașu'ntreg s'a strâns în seara mov:
I-ată de încântătoare asistență,
Că fără vrere-ți dăruiești clementa,
Când te-a lovit în spate-un molacov!

Cadrulul s'a sfârșit ca prin romane,
Amorul strecurându-se — știut? —
Măreța sală-i paradis pierdut
Printre firețuri, săbii și galoane.

La urmă demoazelă s'a produs,
Cântând pe naz, cum o învățase mama,
În franțuzește, toată... gama!
Entuziasmul este de nespus...

Chiar — în persoană — V. Alecsandri
O strănge'n brațe — lumea face haz.
Guliță însă, de necaz,
Se jură c'o să-i spună lui Dridri!

N. D. MIREA